

Хмельницький національний університет
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Рівень вищої освіти

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Назва теми

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність – 053 Психологія

Шифр і назва спеціальності

Шифр 22159

Номер ІНП

Виконала: здобувач 4 курсу, група ППЗ-21-1 Дарина КОРЧАК

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри психології та педагогіки

доктор психологічних наук, професор

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

30 травня 2025 р.

Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма освітньо-професійна програма «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології та педагогіки

Таїсія КОМАР

підпис

протокол № 5 від 12 грудня 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ Дарини КОРЧАК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ здобувача

1. Тема кваліфікаційної дипломної роботи: «Особливості мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес»
Керівник кваліфікаційної дипломної роботи: Алла ШЕРЕМЕТ,
канд.педаг.наук, доцент.

Затверджено наказом ректора університету від 07 лютого 2025 р. № 23

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30 травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали звіту з переддипломної практики, комплекс методів та методик дослідження: методика «Вивчення шкільної мотивації», методика «Структура навчальної мотивації школяра», опитувальник «Ставлення учнів до використання штучного інтелекту в освітньому процесі та його вплив на мотивацію».

4. Зміст кваліфікаційної дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, розділ 1 Теоретичні засади мотивації до навчання, 1.1 поняття та сутність мотивації в психологічній літературі, 1.2 мотивація як ключовий чинник успішності навчальної діяльності, 1.3 інноваційне цифрове середовище як фактор мотивації до навчання, висновки до розділу. Розділ 2. Емпіричне дослідження особливостей мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес, 2.1 організаційні аспекти проведення емпіричного дослідження, 2.2 інтерпретація та аналіз отриманих результатів дослідження, 2.3 рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій, висновки до розділу. висновки, перелік джерел посилання.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)
4 рисунки, 4 таблиці.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

Дата видачі завдання 12 грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань.	До 01.10.2024 р.	виконано
2	Визначення теоретико-методологічних засад дослідження. З'ясування актуальності проблеми.	До 01.12.2024 р.	виконано
3	Оформлення вступу кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.02.2025 р.	виконано
4	I розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.03.2025 р.	виконано
5	II розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.04.2025 р.	виконано
6	Загальні висновки.	До 01.05.2025 р.	виконано
7	Оформлення кваліфікаційної дипломної роботи.	До 30.05.2025 р.	виконано
8	Попередній захист кваліфікаційної дипломної роботи.	___ травня 2025 р.	виконано
9	Захист кваліфікаційної дипломної роботи (відповідно графіку)	___ червня 2025 р.	виконано

Здобувач Брай

Керівник роботи Алла ШЕРЕМЕТ

Дарина КОРЧАК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Алла ШЕРЕМЕТ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної дипломної роботи «Особливості мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес»

Здобувач Дарина КОРЧАК

Ім'я, ПРИЗВИЩЕ

Керівник Алла ШЕРЕМЕТ

Ім'я, ПРИЗВИЩЕ

Кваліфікаційна дипломної робота включає 72 сторінки, 4 таблиці, 4 рисунки, перелік джерел посилання складає 44 найменування.

Ключові слова: мотивація до навчання, учні, штучний інтелект, освітній процес, психологічне благополуччя, цифрові технології, навчальна діяльність.

Об'єкт дослідження: мотивація учнів.

Предмет дослідження: особливості мотивації учнів до навчання в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес.

За результатами дослідження розроблено рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій.

Результати проведеного дослідження мають важливе практичне значення для освітньої сфери, зокрема для педагогів, шкільних психологів, адміністрації закладів освіти та батьків. Вивчення особливостей мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту дає змогу глибше зрозуміти, як новітні технології впливають на внутрішню зацікавленість і навчальну активність школярів.

На основі отриманих емпіричних даних було розроблено рекомендації щодо створення сприятливого психологічного клімату в навчальному середовищі, що забезпечує підтримку мотиваційної сфери учнів. Запропоновані підходи можуть бути використані для удосконалення освітніх програм, оптимізації форм взаємодії між учнями та цифровими інструментами, а також для профілактики емоційного вигорання й зниження рівня тривожності в учнів під час навчання в умовах технологічних змін..

Дипломник Дарина КОРЧАК

Підпис

Ім'я, ПРИЗВИЩЕ

Дата подання кваліфікаційної дипломної роботи до захисту 30 травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ.....	9
1.1 Поняття та сутність мотивації в психологічній літературі.....	9
1.2 Мотивація як ключовий чинник успішності навчальної діяльності.....	16
1.3 Інноваційне цифрове середовище як фактор мотивації до навчання ...	22
Висновки до розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.....	30
2.1 Організаційні аспекти проведення емпіричного дослідження.....	30
2.2 Інтерпретація та аналіз отриманих результатів дослідження.....	34
2.3 Рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій....	55
Висновки до розділу.....	60
ВИСНОВКИ.....	61
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку освіти характеризується стрімкою інтеграцією цифрових технологій та штучного інтелекту (ШІ), що суттєво впливає на всі аспекти навчального процесу. Штучний інтелект трансформує традиційні підходи до навчання, пропонуючи інноваційні інструменти, які сприяють персоналізації освітнього контенту, адаптації завдань до індивідуальних потреб учнів, автоматизації оцінювання та підвищенню зацікавленості в навчанні.

Однак, попри численні переваги, впровадження ШІ в освітній процес викликає низку суперечностей, що робить дослідження його впливу на мотивацію до навчання особливо актуальним. Зокрема, виникає проблема балансу між зовнішньою стимуляцією, що забезпечується інтерактивними цифровими платформами, та внутрішньою мотивацією учнів до пізнання й саморозвитку. Надмірна залежність від технологій може спричинити зниження здатності до самостійного мислення, формування когнітивних бар'єрів та навіть зменшення психологічної стійкості до освітніх викликів.

Психологічні аспекти інтеграції ШІ в навчальний процес залишаються недостатньо вивченими, особливо в контексті мотиваційної сфери учнів. Важливо з'ясувати, як технології впливають на різні типи мотивації (внутрішню, зовнішню, соціальну), когнітивну активність і емоційний стан учнів. З іншого боку, значна увага повинна приділятися етичним та психологічним аспектам використання ШІ, зокрема питанню психологічної безпеки учнів у цифровому середовищі.

Дослідження мотивації до навчання в умовах інтеграції ШІ є надзвичайно важливим для практичних психологів, педагогів і розробників освітніх технологій. Це дозволить не лише адаптувати сучасні підходи до навчання, але й забезпечити гармонійний розвиток учнів, зберігаючи баланс між технологічними інноваціями та традиційними освітніми цінностями. З огляду на це, дослідження сприятиме підвищенню ефективності навчання,

збереженню емоційного благополуччя учнів та формуванню їхньої здатності до самостійного й критичного мислення в умовах швидко змінюваного цифрового світу. Важливо також враховувати, що інтеграція ШІ може викликати психологічні бар'єри, такі як тривожність через новизну технологій або страх перед заміною людських учителів машинами. У таких умовах актуальним стає вивчення як позитивного, так і негативного впливу ШІ на освітню мотивацію, а також розробка рекомендацій для підвищення ефективності його використання в навчанні.

Таким чином, дослідження особливостей мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту є важливим для глибшого розуміння психологічних аспектів взаємодії технологій і освіти, а також для формування сучасних підходів до розвитку мотивації учнів у цифрову епоху.

Об'єкт дослідження – мотивація учнів.

Предмет дослідження – особливості мотивації учнів до навчання в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити особливості мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз теоретичних підходів до поняття та сутності мотивації в психологічній літературі, охарактеризувати мотивацію як ключовий чинник успішності навчальної діяльності.

2. Провести емпіричне дослідження особливостей мотивації до навчання учнів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес.

3. Розробити рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій.

Гіпотеза дослідження: вивчення особливостей мотивації до навчання учнів сприятиме глибшому розумінню їхніх потреб і можливостей, що, у свою чергу, дозволить обґрунтовано розробити ефективні рекомендації для

підтримки їхнього психологічного благополуччя в умовах інтеграції новітніх технологій в освітній процес.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез, класифікація, систематизація даних науково-психологічної літератури, порівняння, систематизація й узагальнення даних теоретичних та емпіричних досліджень;

емпіричні: методика «Вивчення шкільної мотивації», методика «Структура навчальної мотивації школяра», опитувальник «Ставлення учнів до використання штучного інтелекту в освітньому процесі та його вплив на мотивацію»;

статистичні: кількісний та якісний аналіз емпіричних даних та їх узагальнення.

Практичне значення роботи. Результати проведеного дослідження можуть бути використані у професійній діяльності вчителів, психологів, батьків.

Експериментальна база дослідження: загальноосвітня школа №22 м. Хмельницький.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дослідження були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології підлітка: теорія та практика» 23 квітня 2024 року, м. Хмельницький з темою доповіді «Психологічні аспекти формування здорових життєвих стилів у підлітків».

Структура роботи. Кваліфікаційна дипломна робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків і списку використаних джерел (43 найменування). Основний зміст роботи викладений на 65 сторінках. Загальний обсяг роботи – 71 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

1.1 Поняття та сутність мотивації в психологічній літературі

Мотивація до навчання є однією з ключових категорій психологічної науки, яка визначає успішність освітньої діяльності та розвиток особистості в процесі навчання. У її основі лежить складний комплекс внутрішніх і зовнішніх чинників, що спонукають індивіда до пізнавальної діяльності, підтримують її активність і визначають спрямованість зусиль на досягнення освітніх цілей. Питання мотивації до навчання постає на перетині кількох психологічних напрямів: педагогічної, соціальної, когнітивної та вікової психології, що підкреслює її багатогранність і міждисциплінарний характер.

Термін «мотивація» у психології використовується для узагальненого опису численних процесів і явищ, що визначають вибір поведінки живою істотою. Він охоплює аспекти очікуваних наслідків, напрямок і витрати енергії в процесі управління поведінкою [11].

Вперше слово «мотивація» згадане А. Шопенгауером у його статті «Чотири принципи достатньої причини». Надалі цей термін закріпився в психологічному вжитку для опису причин поведінки.

Сьогодні мотивація як психічне явище має різні трактування. Одні вчені визначають її як сукупність факторів, які підтримують і спрямовують поведінку (К. Мадсен, Ж. Годфруа). Інші розглядають її як систему мотивів (К. Платонов), що спонукають організм до активності та формують її спрямованість. Також мотивація може інтерпретуватися як процес психічної регуляції діяльності (М. Магомед-Емінов) або як механізм, що визначає виникнення, напрямок і способи реалізації конкретної діяльності (І. Джидарян). Водночас В. Вілюнас вбачає в ній систему процесів, відповідальних за спонукання до діяльності.

В аналізі наукових досліджень проблем мотивації, що здійснив Л. А. Первін [19, с. 180–183], виокремлено три основні категорії теорій мотивації: гедоністичні (теорії задоволення), теорії зростання (актуалізації) та когнітивні (теорії потреби в знаннях).

Гедоністичні теорії акцентують увагу на ролі задоволення як рушійної сили в організації поведінки. Однією з таких теорій є теорія драйву Р. Вудворса, яка зосереджена на зусиллях, що людина докладає для зниження напруги. Драйв виступає як джерело енергії, що мотивує організм до дії. Поняття потреби в системі Г. Мюррея є центральним мотиваційним аспектом, де навколишні об'єкти розглядаються як ті, що можуть задовольнити певні потреби. К. Левін також вважав, що поведінка людини виникає через стан потреби або напруження, що штовхає організм до дій.

У гедоністичних теоріях мотивації акцент робиться і на зовнішньому стимулі або спонуканні. У теорії спонукань У. Макдугала значну роль відіграє асоціація стимулів з відчуттями задоволення чи болю. Цей вчений підкреслював, що організм намагається досягнути бажаних наслідків, які асоціюються з задоволенням, і прагне досягти кінцевих результатів, пов'язаних із цими емоційними станами. Крім того, у моделі мотивації, що базується на понятті афекту, зусилля організму спрямовані на максимізацію позитивних емоцій та мінімізацію негативних, адже емоційне збудження стимулює поведінку. П. Т. Юнг також звертав увагу на те, що стимули набувають спонукальної сили через асоціацію з емоційним збудженням, яке людина переживає як позитивне чи негативне [19, с. 180–183].

Вивчаючи мотивацію дорослої людини, представники гуманістичного підходу орієнтувалися на концепцію активної природи людини, яка має змогу впливати на своє життя. Вчені, зокрема А. Маслоу та К. Роджерс, стверджували, що мотивація особистісного та інтелектуального розвитку, яка є вродженою властивістю людини, не може бути пояснена лише прагненням до задоволення потреб (за У. Макдугалом). Люди є істотами, що постійно прагнуть до самовдосконалення, щастя та більшої ефективності, бажаючи

досягати своїх цілей і рухатися в напрямку ідеалу, навіть якщо він недосяжний.

Особливу увагу заслуговує дослідження А. Маслоу феномену самовпевненості. Він вважав, що самовпевненість є важливим джерелом творчої енергії для особистості, і намагався відрізнити її від гордині та надмірної гордості.

Гуманістична психологія стала основою для розвитку когнітивного підходу, який почав приділяти більше уваги пізнавальним процесам в контексті мотивації. У третій групі теорій мотивація розглядається як когнітивно-афективний процес, орієнтований на підтримку та стимулювання поведінки, що веде до конкретної мети. У роботах когнітивних психологів акцент був зроблений на внутрішній мотивації, яку вважають основною, і розвиток якої вимагає стимулювання. Тому дослідження зосередилися не стільки на зовнішніх мотиваційних факторах, таких як стимули, що впливають на поведінку, а на внутрішніх процесах, таких як очікування результату, пояснення причин успіхів і невдач, їх передбачення та інші аспекти.

У межах когнітивного підходу важливим напрямком стала мотивація досягнень, яка, згідно з думкою багатьох американських психологів, є однією з основних концепцій, що має потужну емпіричну основу. Дослідження, проведені в рамках цієї парадигми, акцентують увагу на складних когнітивно-афективних процесах, які визначають людську мотивацію і впливають на успіх у різних видах діяльності. Також намагаються сформулювати цілісне уявлення про те, як взаємодія людини з оточенням сприяє мотивації. Мотивацію досягнень трактують як стабільне і універсальне утворення, яке проявляється в різних сферах діяльності, таких як навчання, робота, спорт, а також у взаємодії з іншими людьми. Однак існує і точка зору, що ця мотивація може бути залежною від конкретної ситуації або діяльності, в якій вона проявляється.

Як когнітивні детермінанти мотивації досягнень вивчають різні психологічні конструкти, зокрема локус контролю (Дж. Роттер), каузальні атрибуції (Б. Вайнер), стиль пояснення успіхів і невдач (М. Селігман), уявлення про здібності (К. Двек), віра у свої здібності виконати завдання (А. Бандура), контроль, який сприймається людиною (Е. Скіннер), самоцінність (М. Кавінгтон) та інші.

Сучасна психологія надає великого значення соціально-когнітивному підходу, що стосується розуміння мотивації людини та її базових потреб. Одним з основних внесків у це розуміння є соціально-когнітивна теорія А. Бандури, згідно з якою психологічне функціонування людини визначається через постійну взаємодію трьох факторів: поведінкових, когнітивних і середовищних. Важливим положенням цієї теорії є взаємний детермінізм між особистістю і її оточенням, що означає, що, хоча середовище впливає на поведінку, люди також мають можливість впливати на власну поведінку.

Однією з основних концепцій А. Бандури є саме ефективність, що є результатом численних досліджень в рамках теорій локусу контролю, каузальних атрибуцій та навченої безпомічності. Бандура визначав її як «судження людини щодо своїх здібностей організувати та виконувати необхідні дії для досягнення визначених результатів». За його словами, саме ефективність є центральним чинником, що визначає людську поведінку.

У своїх дослідженнях А. Бандура детально розглядає джерела, механізми та вплив самоефективності на мотиваційні, когнітивні та емоційні процеси, а також на успішність діяльності. Згідно з його теорією, оцінка самоефективності базується на чотирьох основних джерелах інформації: особистому досвіді досягнень у певній діяльності, спостереженнях за досягненнями інших, вербальних переконаннях і емоційному та фізіологічному стані, що сприймається. Отже, самоефективність є результатом складного процесу самопереконання, яке відбувається на основі когнітивної обробки різноманітних джерел інформації про власну ефективність.

Теорія самоефективності А. Бандури сприяла розвитку багатьох сучасних досліджень у галузі психології мотивації та саморегуляції. Ці дослідження підтвердили, що уявлення про свою ефективність мають значний вплив на будь-яку людську діяльність. Наприклад, люди з високим рівнем самоефективності демонструють більшу наполегливість у подоланні труднощів, отримують вищі оцінки в навчанні, ставлять перед собою складніші цілі, частіше досягають успіху та мають краще психічне й фізичне здоров'я, а також розвивають кращі навчальні навички.

Завдяки дослідженням А. Бандури з'явився новий інтерес до вивчення конкретних соціальних і когнітивно-афективних механізмів мотивації. Це призвело до збагачення наукових уявлень про такі концепти, як цілі та наміри, зокрема завдяки аналізу когнітивної оцінки зовнішніх стимулів, що мотивують людину до діяльності. Були розроблені взаємопов'язані когнітивні змінні, які безпосередньо пов'язані з поведінкою, спрямованою на досягнення результатів, такі як очікування щодо виконання діяльності, ймовірність досягнення бажаного результату, сприйняття власної компетентності, а також сприйняття причин результатів і їх зв'язок з емоційними процесами, що супроводжують діяльність.

Глибокий аналіз внутрішньої та зовнішньої мотивації людини був проведений Е. Десі і Р. Райаном під час розробки теорії самодетермінації. Основою цієї теорії є нове розуміння базових потреб людини. Спираючись на роботи гуманістичного напрямку та свої власні дослідження, ці вчені стверджують, що внутрішня мотивація залежить від трьох вроджених (організмічних) потреб: потреби у компетентності, потреби в самодетермінації (автономії) та потреби у взаємозв'язку з іншими людьми (або в прийнятті іншими). Остання потреба включає в себе встановлення надійних взаємин з іншими людьми, які забезпечують індивіда почуттям приналежності та прив'язаності. Ці потреби є універсальними для всіх людей і є важливими для розвитку внутрішньої мотивації, тому їх слід активно

розвивати. Саме на внутрішню мотивацію варто орієнтуватися в процесі навчання і виховання.

У численних дослідженнях було вивчено фактори, які сприяють розвитку внутрішньої мотивації, а також ті, які можуть її знижувати. Зокрема, до таких факторів відносяться: винагорода, включаючи грошову; очікування винагороди і акцент на неї; спостереження за учасниками; терміни завершення діяльності; оцінки; нав'язування цілей діяльності; ситуації змагання. Усі ці фактори отримали логічне пояснення через фрустрацію базових потреб у контролі та самодетермінації, що, згідно з теорією Е. Десі і Р. Райана, є основою внутрішньої мотивації. Було також встановлено, що зовнішня і внутрішня мотивація не є взаємовиключними, а взаємопов'язаними. Між ними існують взаємопереходи, зокрема, процес інтерналізації дозволяє перейти від зовнішнього контролю до саморегуляції.

Серед основних компонентів мотивації більшість дослідників звертають особливу увагу на процеси цілеутворення (цілепокладання) [7; 30; 15; 4]. Виділяються три ключові функції цілей: запуск, підтримка та регуляція діяльності. Науковці підкреслюють, що цілі тісно переплітаються з мотивами, зокрема результативні цілі пов'язані з зовнішньою мотивацією, а навчальні цілі — з внутрішньою мотивацією. Важливість постановки цілей для розвитку мотивації до навчання, зокрема для стимулювання внутрішнього інтересу до вирішення завдань, була підтверджена численними експериментальними дослідженнями [3; 7]. А. Бандура зазначав, що досягнення цілей дозволяє відчувати успіх, і саме це почуття є важливим джерелом самоефективності, яка, на його думку, підтримує зусилля індивіда від початку до кінця виконання справи [17].

Загалом, роботи, присвячені проблемам мотивації, мають значний потенціал для пояснення механізмів мотивації поведінки та діяльності. Підсумовуючи цей короткий огляд, можемо зробити висновок, який підтримують авторитетні психологи: у сучасній психології мотивації намагаються інтегрувати основні концепти, що описують різні аспекти

мотивації, запропоновані в різних теоріях, таких як локус контролю, каузальні атрибуції, самоефективність тощо. Адже взаємодія цих конструктів є кращим індикатором успішності діяльності, ніж фокусування лише на одному з них.

У сучасній психології немає єдиної та загально визнаної класифікації потреб і мотивів. Мотиви можна розрізняти за кількома підставами: за видом потреб, які вони задовольняють, наприклад, на вищі і нижчі, матеріальні і духовні. Також виділяється окремий клас функціональних потреб і мотивів, суть яких полягає в тому, що джерелом активності є потреба людини у самому функціонуванні. За формою відображення предмета потреби мотивом може бути чуттєвий образ, образ пам'яті, уяви чи мрії.

Мотивами можуть бути різні психологічні утворення, такі як плоди фантазії, моральні поняття, ідеали, переконання або ціннісні орієнтації. Залежно від узагальнення предмета потреби, мотиви можуть бути широкими або вузькими. Також вони можуть бути короткочасними або довготривалими, хоча ці категорії є відносними і якісними, адже різні мотиви виконують різні функції в житті та діяльності людини.

У результаті, реальна людська діяльність є полімотивованою, тобто підпорядкованою не одному мотиву, а кільком з усієї ієрархії мотивів. В особистості це може призводити до розщеплення і розподілу функцій між кількома "одночасними" мотивами, що відображає складність і багатогранність мотиваційної структури людини.

Різні вчені по-різному підходять до аналізу складових мотиваційної сфери людини. Наприклад, Г.А. Дмитренко, К.О. Шарапатова та Т.М. Максименко [14] визначають мотиваційну сферу як процес, що починається з органічних, матеріальних, соціальних і духовних потреб, які трансформуються у мотиви (предмети потреб), а потім – у цілі (кінцеві результати діяльності).

З іншого боку, автор, який базує своє визначення мотивації на уявленні про неї як сукупність факторів, що спонукають активність особистості та

визначають спрямованість її діяльності [17], виділяє кілька основних складових, які детермінують поведінку людини. До таких складових відносяться мотиви, потреби та інтереси, стимули, ситуативні фактори.

Важливо, що мотивація не є лише наслідком стійких мотивів, але також і результатом впливу інших динамічних факторів. Тому мотивацію часто складно побачити та виміряти. Вона може виникати у найнеочікуваніших ситуаціях і, навпаки, відсутня там, де її очікують.

1.2 Мотивація як ключовий чинник успішності навчальної діяльності

Результативність навчального процесу визначається не лише рівнем засвоєних знань, а й мотиваційними чинниками, що стимулюють учня до навчальної діяльності. Високий рівень мотивації корелює з підвищеною активністю, прагненням досягати кращих результатів і самореалізовуватися в освітньому середовищі. Відповідно, розвиток позитивної мотивації до навчання є одним із ключових аспектів забезпечення ефективності освітнього процесу.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що проблема мотивації навчальної діяльності традиційно привертала увагу науковців. Так, класики педагогіки, зокрема Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, акцентували увагу на значенні життєвих ситуацій у змісті навчального матеріалу, а також на необхідності створення сприятливого емоційного клімату для когнітивного розвитку школярів. Вони наголошували, що пригнічення природної допитливості, надмірна орієнтація на негативні оцінки та обмеження внутрішньої свободи учня можуть стати серйозними перешкодами на шляху до формування сталої навчальної мотивації.

У світовій психолого-педагогічній науці мотивацію досягнень розглядають як внутрішній стан особистості, що зумовлює її активність і

цілеспрямованість (Х. Хекхаузен). Дослідження Р. Стернберга, присвячені прогнозуванню успішності в навчальній та професійній діяльності, доводять, що рівень мотивації є більш значущим предиктором успіху, ніж показники інтелектуального розвитку.

Отже, мотивація навчальної діяльності виступає визначальним фактором, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу, рівень досягнень учнів та їхню активність у навчальному середовищі.

Проблема мотивації навчальної діяльності є однією з ключових у сучасній українській психології та педагогіці. Зокрема, вона розглядається як психологічний чинник, що визначає навчальну успішність молодших школярів (В. Волошина), як засіб підвищення рівня знань учнів (М. Воронка), а також з позиції формування емоційно-позитивного ставлення до навчання (Н. Ібряшкіна).

Сучасні педагогічні дослідження (Т. Алексєнко, Н. Бордовська) підтверджують, що наявність позитивних мотивів сприяє інтенсивній реалізації особистістю власних навчальних і професійних цілей. Відповідно, мотивація відіграє ключову роль у забезпеченні якісного навчального процесу та розвитку особистості учня.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність різноманітних підходів до визначення поняття «мотивація». Зокрема, першочергове значення у цьому контексті має термін «мотив». Відповідно до педагогічного словника С. Гончаренка, мотив визначається як спонукальна причина дій і вчинків людини, тоді як мотивація – це система мотивів або стимулів, що зумовлюють активність особистості та визначають її поведінку [2, с. 209].

Н. Бордовська та А. Реан розглядають мотив як внутрішню спонуку особистості до певних проявів активності (діяльність, спілкування, поведінка), що пов'язана із задоволенням відповідних потреб. Як мотиваційні чинники можуть виступати ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки та цінності, проте за всіма цими проявами лежать базові та соціальні потреби особистості [1, с. 184].

Отже, мотивація навчальної діяльності є багатограним психологічним феноменом, що включає сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які спонукають особистість до активного навчального процесу. Її формування та розвиток залежать від соціальних, емоційних і когнітивних аспектів, що підкреслює важливість подальших досліджень у цьому напрямку.

А. Столяренко визначає мотиви як усвідомлені особистістю спонукальні сили, що впливають на вибір, прийняття рішень та здійснення дій. Якщо мета характеризує бажаний результат діяльності, то мотив визначає причини та необхідність його досягнення [9, с. 121].

Згідно з В. Сластьоніним, мотиви особистості являють собою потребу (або систему потреб), що виконує функцію спонукального чинника [8, с. 75]. Відповідно, вся сукупність мотивів поведінки й діяльності формує основу мотиваційної сфери особистості.

Л. Дзюбко та Л. Гриценюк розглядають мотивацію як процес спонукування до діяльності та взаємодії, спрямованих на досягнення визначених цілей. Дослідниці виокремлюють два основні аспекти мотивування: мету та потребу. Потреба визначає внутрішню основу мотивації, тоді як мета формується під впливом зовнішніх чинників – інтересів, цінностей, ідеалів, прагнень тощо [6, с. 35-37]. І. Зимня трактує мотивацію як багаторівневий механізм регуляції життєдіяльності людини [3, с. 100]. Водночас І. Підласий розглядає мотивацію як узагальнене поняття, що охоплює процеси, методи та засоби стимулювання учнів до пізнавальної активності та засвоєння знань. Він підкреслює, що мотивація як динамічний процес має базуватися на мотивах, які спонукають особистість до певних дій та рішень, визначаючи їхній подальший розвиток [7, с. 182].

Отже, мотивація навчальної діяльності є складним і багатовимірним феноменом, що поєднує внутрішні та зовнішні детермінанти поведінки, спрямовані на реалізацію потреб, цілей і цінностей особистості.

На сьогодні в науковому середовищі відсутній єдиний підхід до трактування феномену мотивації. Зокрема, навчальну мотивацію дослідники

визначають як процес дії мотивів, що зумовлює спрямованість особистості на активне засвоєння знань, впливає на її навчальну діяльність і формується у процесі виховання.

Уважаємо, що навчальна мотивація є системою спонукальних чинників, які стимулюють учнів до продуктивної пізнавальної діяльності та активного освоєння змісту освіти за допомогою різних методів, прийомів і засобів навчання. Водночас навчальна діяльність характеризується полімотивованістю, що означає наявність у неї множинних спонукальних основ [11].

Серед численних класифікацій навчальної мотивації однією з найпоширеніших є класифікація за видами мотивів, запропонована А. Марковою:

- Соціальні мотиви:
 - Широкі соціальні мотиви (борг, відповідальність, розуміння соціальної значущості навчання) – прагнення особистості затвердити свій соціальний статус через освіченість.
 - Вузькі соціальні (позиційні) мотиви – орієнтація на досягнення певного соціального становища, здобуття престижної професії, отримання гідної винагороди за працю.
 - Мотиви соціального співробітництва – прагнення до взаємодії з оточенням, утвердження власної ролі та позиції в колективі.
- Пізнавальні мотиви:
 - Широкі пізнавальні мотиви – орієнтація на загальну ерудицію, інтерес до процесу навчання як такого.
 - Навчально-пізнавальні мотиви – зосередженість на засвоєнні конкретних навчальних дисциплін та методів здобуття знань.
 - Мотиви самоосвіти – прагнення до самостійного розширення знань [4, с. 24–25].

М. Матюхіна пропонує альтернативну класифікацію мотивів:

- Внутрішні мотиви – проявляються через інтерес до процесу здобуття знань. Перевага внутрішньої мотивації сприяє ефективнішому розв’язанню творчих завдань оптимальної складності.

- Зовнішні мотиви:

- Широкі соціальні мотиви – почуття обов’язку перед суспільством, батьками, орієнтація на майбутню професійну діяльність.

- Самовдосконалення та саморозвиток – прагнення до особистісного росту через навчання.

- Вузькі особистісні мотиви – орієнтація на високі оцінки, похвалу, визнання.

- Мотиви лідерства та престижу – бажання посісти провідну позицію в колективі.

- Негативні мотиви – уникнення покарань або неприємних наслідків з боку вчителів, батьків, однолітків [5, с. 38–39].

Зовнішні мотиви можуть мати значний вплив на свідомість учня, проте їхній вплив не завжди є позитивним і сприяє якісному навчанню. Відтак, для підвищення ефективності навчальної діяльності доцільно стимулювати розвиток внутрішньої мотивації, що забезпечує стійкий інтерес до здобуття знань.

Л. Фрідман пропонує класифікацію мотивів за відношенням до діяльності, поділяючи їх на два основні типи:

- Зовнішні мотиви (не пов’язані безпосередньо з самою діяльністю):

- Суспільні мотиви – спонукання, зумовлені соціальними нормами та вимогами.

- Особистісні мотиви – спрямовані на задоволення особистих інтересів чи досягнення індивідуальних цілей.

- Внутрішні мотиви (пов’язані безпосередньо з діяльністю):

- Процесуальні мотиви – спонукають до діяльності через інтерес та задоволення від самого процесу навчання чи діяльності.

- Результативні мотиви – орієнтовані на досягнення певного результату в процесі діяльності.

- Мотиви саморозвитку – прагнення до особистісного зростання і вдосконалення через діяльність [10, с. 75–76].

У мотивації навчальної діяльності молодших школярів важливим є те, що основним стимулом до навчання виступає беззаперечне виконання вимог вчителя. Для учнів 1-2 класів важливими є оцінки, які вони сприймають як відображення своїх зусиль, а не якості виконаної роботи. Оцінка стає важливим джерелом мотивації, адже вона підтверджує їхню діяльність, навіть якщо ще не повністю усвідомлені інші аспекти навчального процесу.

Також для молодших школярів характерною є поверхнева усвідомленість мотивів. Наприклад, мотив самовизначення часто є не реальним, а швидше "знаним", тобто дитина може згадувати цей мотив, але не завжди активно орієнтується на нього в повсякденному навчанні.

Іншою важливою особливістю є те, що молодші школярі не здатні довго підтримувати енергію сформованого наміру. Тому важливо, щоб між створенням наміру і виконанням дії не проходило багато часу. У зв'язку з цим перед дітьми доцільно ставити невеликі й короткострокові цілі, які будуть реально досяжними, щоб не створювати у них почуття перевантаження або розчарування.

Мотивація учнів середніх класів характеризується формуванням стійкого інтересу до окремих предметів. Однак разом із тим багато підлітків стикаються з загальним зниженням мотивації до навчання, що часто призводить до зміни причин відвідування школи: якщо раніше це було бажанням і зацікавленістю, то пізніше воно перетворюється на необхідність — "треба йти". Одним з таких явищ є засудження однолітків, які не дозволяють списувати чи відмовляються допомагати на уроці, що свідчить про певний соціальний тиск і зміну цінностей серед учнів цього віку.

У старшокласників мотивація навчальної діяльності набуває більш складних і свідомих форм, оскільки багато хто з них вже мають чітке

уявлення про свою професійну діяльність та майбутні плани. Для старшокласників мотивація, пов'язана з прагненням отримати хороші оцінки для соціального визнання, відходить на другий план. Замість цього, вони орієнтуються на здобуття знань, оскільки оцінка стає вже не кінцевою метою, а скоріше індикатором знань.

Ці зміни можна систематизувати в п'яти рівнях мотивації учнів до навчальної діяльності, що дає змогу точніше оцінити рівень залученості учнів до навчання на різних етапах їхнього розвитку. Окрім цього, у навчальній практиці застосовуються різні методи стимулювання і мотивації, які можна розділити на чотири основні блоки.

Таблиця 1.1 – Основні методи мотивації учнів до навчальної діяльності

Методи	Зміст
I. Емоційні	Заохочення, учбово-пізнавальна гра, створення яскравих наочно-образних уявлень; створення ситуацій успіху, що стимулює оцінювання; вільний вибір завдання, задоволення бажання бути значущою особистістю
II. Пізнавальні	Опора на життєвий досвід, пізнавальний інтерес, створення проблемної ситуації, спонування до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, "мозкова атака", розвиваюча кооперація (парна і групова робота, проєктний метод)
III. Вольові	Пред'явлення навчальних вимог, інформування про обов'язкові результати навчання, формування відповідального ставлення до навчання, пізнавальні труднощі, самооцінка діяльності та корекції, рефлексія поведінки, прогнозування майбутньої діяльності
IV. Соціальні	Розвиток бажання бути корисним суспільству, спонування наслідувати сильну особистість, створення ситуації взаємодопомоги, пошук контактів і співпраці, зацікавленість у результатах колективної роботи, взаємоперевірка, рецензування

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що однією з найбільших проблем у сфері навчання і виховання є негативна мотивація поведінки учнів, що часто зумовлена впливом негативного соціального середовища, а також демотивованість значної частини школярів. Це призводить до зниження рівня їхньої навченості та вихованості, що негативно впливає на загальний процес їх розвитку. У зв'язку з цим стає очевидною необхідність застосування здоров'язберігаючих та здоров'язрозвиваючих технологій у педагогічному процесі.

Модель освітнього процесу, орієнтована на принципи педагогіки здоров'я, акцентує увагу на формуванні здорового способу життя учнів. Це включає розвиток їх психічного, духовного, морального і фізичного здоров'я. Позитивна мотивація виступає важливим фактором, який забезпечує збереження і розвиток всіх цих аспектів. Створення сприятливих умов для

формування позитивної мотивації у школярів є необхідною умовою для покращення їх навчальних результатів і загального розвитку.

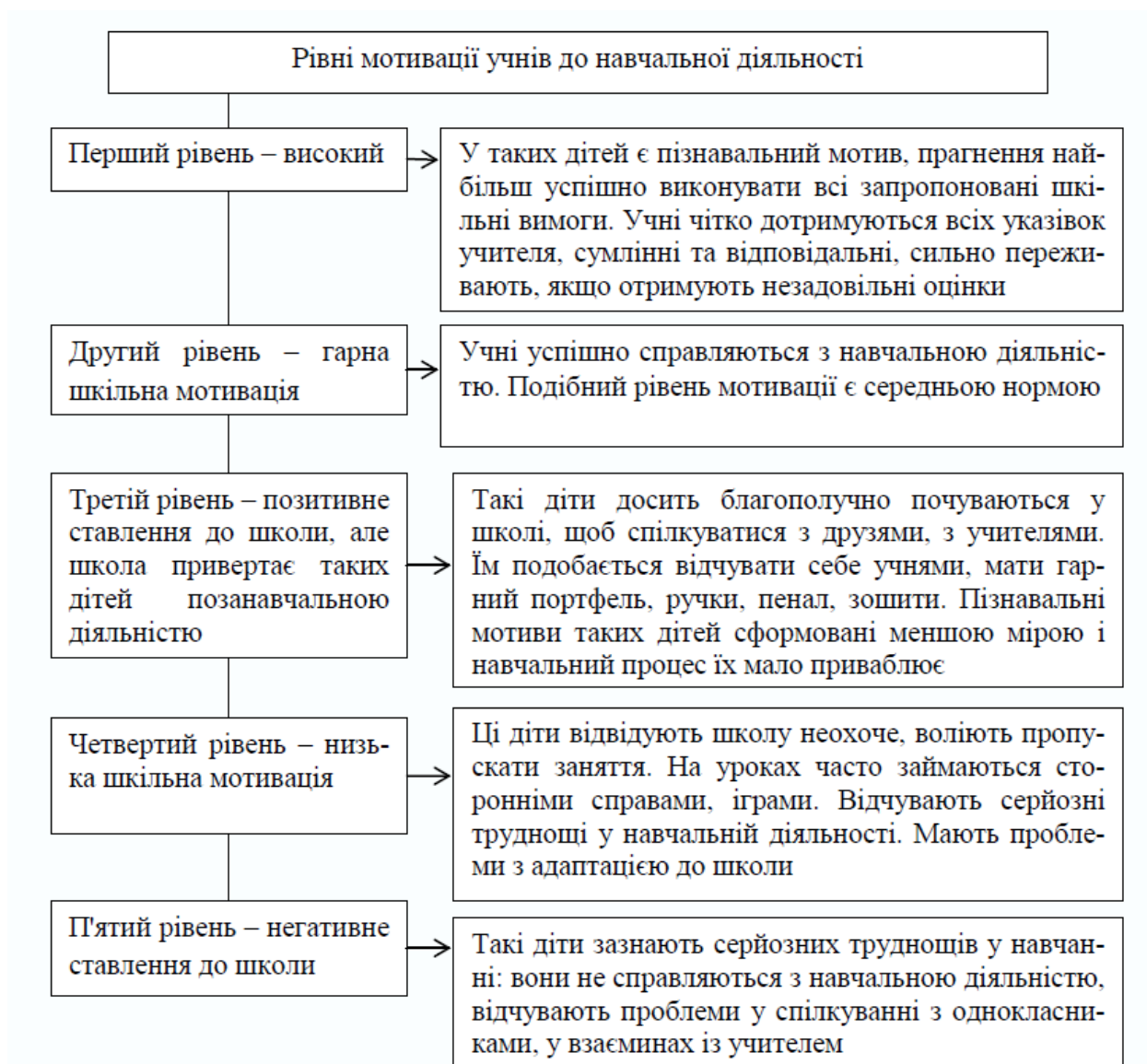

Рисунок 1.1 – Рівні мотивації до навчальної діяльності

Складність дослідження мотивації полягає в тому, що учень спонукається до навчання комплексом мотивів, які можуть не лише взаємно доповнювати один одного, але й вступати у конфлікт. Така динаміка мотивів може створювати певні труднощі в процесі вивчення й ускладнювати прогнозування результатів.

1.3 Інноваційне цифрове середовище як фактор мотивації до навчання

Питання ефективного застосування штучного інтелекту в освітньому процесі привертають увагу наукової спільноти з моменту його початкових кроків у цій сфері.

У грудні 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року, що передбачає інтеграцію технологій ШІ у різні сфери, зокрема в освіту, економіку, публічне управління, кібербезпеку, оборону, а також інші галузі для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності України на міжнародному ринку [9]. 9 грудня 2022 року Міністр освіти і науки України на засіданні Уряду представив програму «Освіта 4.0: український світанок», що була розроблена командою МОН України на основі Плану відновлення України [14].

Для реалізації концепції освіти 4.0 необхідно забезпечити учнів і студентів доступом до новітніх технологій, відповідної інфраструктури та належного педагогічного супроводу. Основними технологіями, які використовуються в освітній системі 4.0, є штучний інтелект, віртуальна реальність, інтернет речей, машинне навчання та інші.

На даний момент питання впровадження ШІ в освітній процес досліджується лише обмеженою кількістю науковців, серед яких: Д. Аббадія, Г. Андрощук, Н. Балик, І. Візнюк, І. Городиський, І. Забара, М. Карчевський, Т. Каткова, В. Кузьомко, А. Курбанов, О. Кулинич, М. Мар'єнко, Ю. Нікольський, В. Пасічник, Д. Позова, О. Радутний, В. Рекурн, М. Рогожа, С. Семеріков, Р. Стефанчук, О. Теличко, І. Теплицький, О. Турута, Ю. Щербина, Т. Яровой, S. Ahmad, A. Alam, S. Awasthi, G. Siekmann, M. Song, Y. Soni та інші.

Різні аспекти використання ШІ в освіті детально розглянуті в роботах L. Ungerer, S. Slade, І. Драча та колег, М. Мар'єнко, В. Коваленка, О. Яценко, А. Мельника, М. Шишкіної та Ю. Носенка та інших авторів. С. Шаров досліджує сучасні тенденції використання систем штучного інтелекту в

різних сферах, зокрема в освіті, медицині та кібербезпеці. Т. Каткова акцентує увагу на таких питаннях, як відповідальність ШІ, захист персональних даних і дискримінація, пов'язана з його використанням. Роботи С. Metz, Н. Crompton, D. Burke та інших дослідників підтверджують, що інтеграція ШІ в освіту може призвести до підриву академічної доброчесності, посилення соціальної нерівності та зниження критичного мислення. Дослідження М. Bearman, J. Ryan, та R. Ajjawī, F. Ouyang, L. Zheng, P. Jiao також вказують на можливі негативні наслідки, такі як заміщення викладачів алгоритмами та ослаблення когнітивних здібностей студентів.

Термін «штучний інтелект» є відносно новим і потребує додаткового роз'яснення та уточнення. Для формування чіткої траєкторії розвитку ШІ в освітньому контексті доцільно розглянути терміни, які концептуально взаємопов'язані. Зокрема, штучний інтелект розглядається як технологія, що імітує людське мислення за допомогою машин, а машинне навчання є етапом розвитку цих технологій, що включає створення адаптивних алгоритмів, здатних до самонавчання та вдосконалення на основі аналізу даних. Глибинне навчання є однією з галузей машинного навчання, яка базується на використанні штучних нейронних мереж для обробки і навчання на великих обсягах даних.

М. Мар'єнко пропонує обґрунтований підхід до впровадження ШІ в освіту, звертаючи увагу як на його можливі переваги, так і на значні ризики. Вона закликає до обережного і відповідального застосування ШІ, з акцентом на врахування його обмежень та етичних аспектів. К. Певень, Н. Хміль і Н. Макогончук досліджують потенціал ШІ для індивідуалізації навчального процесу, автоматизації рутинних завдань і підвищення загальної ефективності освіти. Водночас вони зазначають, що безконтрольне використання технологій може призвести до таких негативних наслідків, як порушення академічної доброчесності, зростання соціальної нерівності та зниження ролі педагогів. Науковці також підкреслюють важливість

дотримання етичних стандартів, що забезпечують довіру та надійність. Це питання викладено в основних нормативних документах ЄС, зокрема у Recommendations of the Council on Artificial Intelligence (2021) і Ethics guidelines for trustworthy AI (2019), які визначають базові принципи для міжнародних та національних правових актів, що регулюють права людини, захист споживачів і персональних даних, інтелектуальну власність, а також відповідальне ведення бізнесу та конкуренції.

О. Співаковський, Л. Петухова та В. Коткова підкреслюють важливу проблему, пов'язану з надмірним використанням інформаційних технологій, зокрема в контексті ШІ. Вони вказують на можливу небезпеку того, що це може призвести до відсутності критичного осмислення інформації у користувачів, а також до труднощів у прийнятті обґрунтованих висновків. Це важливе застереження, адже надмірне покладання на технології може знижувати когнітивну активність учнів, якщо вони не будуть навчатися працювати з інформацією самостійно.

Дослідження вказує на необхідність аналізу інтеграції ШІ в освітній процес, особливо в умовах міграційної кризи. Це передбачає врахування соціальних і культурних змін, які можуть впливати на навчальний процес. У таких умовах важливо правильно оцінювати доцільність впровадження технологій, зокрема з точки зору їхнього впливу на учнів з різних соціальних груп.

Автори наголошують на тому, що технології ШІ самі по собі не здатні підвищити мотивацію учнів чи вплинути на їх пізнавальну активність. Їхнє ефективне використання можливе лише в умовах активної співпраці всіх учасників освітнього процесу — вчителів, учнів і батьків. Це підкреслює важливість педагогічного підходу до інтеграції технологій у навчання, де технології слугують лише інструментом, що підтримує і доповнює традиційні методи викладання.

Таким чином, ключовим висновком є те, що для досягнення позитивних результатів у навчанні, використання ШІ вимагає зваженого і

обережного підходу, в якому технології працюють у поєднанні з педагогічною майстерністю та відповідальним ставленням до їх застосування.

У нашому дослідженні, яке присвячене аналізу мотивації учнів до навчання в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес, ми опираємося на наукові праці, зокрема на визначення чотирьох основних критеріїв, запропонованих Петуховою Л. Є. для оцінки впливу ШІ на освіту. Ці критерії включають: якість знань і навичок учнів, мотивацію учнів до навчання, активність учнів у класі та задоволеність вчителів щодо використання ШІ. Ми підтримуємо дану класифікацію, оскільки вона дозволяє всебічно оцінити вплив технологій ШІ на освітній процес, зокрема на елементи, що безпосередньо впливають на навчальні досягнення учнів. Якість знань і вмінь учнів є важливим показником, адже інтеграція ШІ має призвести до покращення розуміння учнями предметів, розвитку критичного мислення і здатності до креативного вирішення проблем. Використання інтерактивних посібників, персоналізація навчального процесу та можливості, що надаються технологіями ШІ, сприяють більш ефективній взаємодії з навчальними матеріалами, що, в свою чергу, має позитивний вплив на мотивацію та активність учнів.

У нашому дослідженні ми опираємося на визначення Л. Є. Петуховою поняття «трисуб'єктна дидактика», яке трактується як «один із напрямів педагогічної науки, що вивчає загальні закономірності, принципи та засоби організації навчального процесу, спрямованого на свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправної взаємодії учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища». Це визначення дає змогу розглядати штучний інтелект як невід'ємний компонент трисуб'єктної дидактики, відкриваючи нові перспективи для освітнього процесу.

У цьому контексті трисуб'єктність передбачає взаємодію трьох ключових суб'єктів — вчителя, учня та технологій штучного інтелекту.

Значення і роль цієї взаємодії для кожного з учасників процесу представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.2 – Вплив штучного інтелекту на суб'єктів освітнього процесу

Вчитель	Учень	Штучний інтелект
Застосовує ШІ для автоматизації рутинних завдань, створення індивідуальних навчальних планів, аналізу прогресу учнів.	Використовує ШІ як інструмент для навчання, отримання зворотного зв'язку, персоналізації освітнього процесу.	Виступає як активний учасник процесу навчання, адаптуючись до потреб кожного учня та надаючи персоналізовану підтримку.

Інноваційні технології, зокрема інтеграція штучного інтелекту (ШІ) та цифрових інструментів, здійснюють системний вплив на всіх учасників освітнього процесу — учнів, педагогів та адміністрацію навчальних закладів. Такий вплив варто розглянути через аналіз ключових аспектів, які формують сучасну освітню взаємодію.

Вплив на учнів. Застосування інноваційних технологій сприяє трансформації підходів до навчання учнів. Перш за все, значний ефект спостерігається у підвищенні мотивації до навчання. Завдяки інтерактивності, візуалізації та адаптивності навчальних матеріалів, цифрові інструменти створюють привабливе та динамічне освітнє середовище, яке стимулює учнів до активної участі у навчальному процесі.

Крім того, можливість персоналізації навчання стає ключовою перевагою використання інноваційних технологій. Завдяки адаптивним алгоритмам та індивідуальним траєкторіям навчання, учні можуть опановувати матеріал у зручному для них темпі, що сприяє глибшому засвоєнню знань і зниженню рівня стресу. Це, у свою чергу, позитивно впливає на самооцінку та впевненість учнів у своїх можливостях.

Інноваційні технології також сприяють розвитку навичок 21-го століття, таких як критичне мислення, креативність, здатність вирішувати проблеми та співпрацювати в команді. Завдяки використанню інтерактивних

платформ та симуляцій, учні отримують змогу розвивати компетенції, які є необхідними у сучасному суспільстві.

Вплив на вчителів. Роль педагога в умовах інтеграції інноваційних технологій зазнає суттєвих змін. Учитель перестає бути лише джерелом знань і стає фасилітатором, який організовує та спрямовує освітній процес, допомагаючи учням орієнтуватися у великому потоці інформації.

Постійне освоєння нових технологій сприяє професійному розвитку вчителів. Впровадження цифрових інструментів та платформ вимагає від педагогів додаткових зусиль для навчання та адаптації, але одночасно відкриває можливості для підвищення кваліфікації та вдосконалення методів викладання.

Інноваційні технології також оптимізують рутинні завдання, такі як перевірка тестів, підготовка матеріалів або моніторинг успішності учнів. Це дозволяє педагогам більше часу приділяти творчій складовій навчання, що підвищує їхню професійну задоволеність.

Вплив на адміністрацію навчальних закладів. На рівні адміністрації інноваційні технології сприяють підвищенню ефективності управління навчальним закладом. Цифрові інструменти автоматизують багато процесів, зокрема управління документацією, аналіз успішності учнів, комунікацію з батьками та організацію навчального процесу.

Крім того, використання сучасних технологій сприяє зміцненню конкурентоспроможності навчального закладу. Інноваційний підхід до навчання створює позитивний імідж закладу, залучаючи нових учнів та підтримуючи довіру батьків. Інтеграція технологій також дозволяє створювати сучасне освітнє середовище, яке забезпечує комфортну та ефективну взаємодію між усіма учасниками процесу.

Інноваційні технології не лише відкривають нові можливості для всіх учасників освітнього процесу, але й ставлять перед ними певні виклики. Потреба в технічній підготовці, вирішення питань цифрової нерівності та забезпечення безпеки даних є лише деякими з актуальних проблем.

Отже, інноваційні технології є потужним інструментом трансформації освіти, але їх ефективне впровадження вимагає комплексного підходу, врахування інтересів усіх учасників процесу та стратегічного планування.

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес є однією з ключових тенденцій сучасної освіти, яка відкриває нові можливості для навчання й викладання, але водночас породжує низку викликів. Штучний інтелект сприяє персоналізації навчання, забезпечуючи адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб, здібностей та інтересів учнів. Адаптивні алгоритми дозволяють підлаштовувати навчальні матеріали під рівень знань і темп кожного учня, що сприяє глибшому засвоєнню знань.

Ще однією перевагою ШІ є розширення доступу до освітніх ресурсів, що сприяє зменшенню бар'єрів для отримання освіти. Онлайн-платформи та інші технології з використанням ШІ роблять навчальні матеріали доступними для учнів із різних регіонів чи соціальних груп. Крім того, ШІ оптимізує викладацьку роботу, автоматизуючи рутинні завдання, такі як перевірка тестів, створення матеріалів чи аналіз успішності учнів. Це дозволяє педагогам зосередитися на творчій складовій викладання.

Інтеграція ШІ також сприяє формуванню цифрових компетенцій у всіх учасників освітнього процесу, що є важливим фактором для адаптації до сучасного ринку праці. Окрім того, технології ШІ підтримують інклюзивну освіту. Системи розпізнавання мовлення, автоматичного перекладу чи адаптивного навчання забезпечують доступність матеріалів для дітей із особливими освітніми потребами, сприяючи їхній інтеграції в навчальний процес.

Водночас інтеграція ШІ породжує низку викликів. Надмірна залежність від технологій може призводити до зменшення міжособистісної взаємодії між учнями та вчителями, що негативно впливає на розвиток соціальних навичок. Різний рівень доступу до технологій серед регіонів чи соціальних груп створює цифрову нерівність, яка може поглиблювати освітні дисбаланси.

Етичні питання є ще одним викликом. Використання ШІ у сфері освіти породжує проблеми конфіденційності даних учнів, можливих алгоритмічних упереджень та етичних аспектів автоматизованих рішень. Надмірне використання технологій може також знижувати критичне мислення учнів і створювати залежність від цифрових інструментів, що стає проблемою у разі технічних збоїв чи відсутності доступу до інтернету.

Викладачі, своєю чергою, стикаються з необхідністю постійного освоєння нових технологій і оновлення своїх знань, що створює додаткове навантаження. Ефективна інтеграція ШІ в освітній процес потребує комплексного підходу, який враховує переваги використання технологій та мінімізує ризики для учнів, педагогів і навчальних закладів загалом. Штучний інтелект має потенціал покращити якість освіти, але його впровадження повинно бути збалансованим, етично обґрунтованим та спрямованим на досягнення гармонії між технологіями та традиційними підходами до навчання.

Висновки до розділу.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що мотивація до навчання є складним психологічним феноменом, який визначає рівень активності учня у навчальному процесі, його наполегливість, інтерес до пізнання та кінцеву ефективність засвоєння знань. Було розглянуто різні підходи до визначення мотивації в психологічній літературі. Встановлено, що мотивація є багатовимірною структурою, яка включає внутрішні (інтерес до навчального матеріалу, прагнення до самореалізації) та зовнішні (оцінки, соціальне схвалення) чинники. Дослідження класичних та сучасних теорій мотивації свідчать про те, що найбільш ефективним для навчання є поєднання інструментальної та самоцінної мотивації. Охарактеризовано мотивацію як ключовий чинник успішності навчальної діяльності. Визначено, що висока навчальна мотивація корелює з академічними досягненнями, рівнем саморегуляції та задоволеністю освітнім процесом.

Особливу увагу приділено ролі емоційних факторів, самооцінки та суб'єктивного контролю, які визначають стійкість та силу навчальної мотивації.

Проаналізовано вплив інноваційного цифрового середовища на формування мотивації до навчання. Встановлено, що інтеграція цифрових технологій та штучного інтелекту в освітній процес може як стимулювати пізнавальний інтерес, так і створювати нові виклики, зокрема зниження внутрішньої мотивації через залежність від зовнішніх стимулів. Зазначено, що ефективне використання технологій потребує педагогічного супроводу та врахування психологічних особливостей учнів.

Таким чином, мотивація до навчання є динамічною та багатоаспектною категорією, що формується під впливом як традиційних освітніх факторів, так і сучасних цифрових технологій. Розвиток ефективних мотиваційних стратегій є необхідною умовою для підвищення навчальної успішності учнів в умовах цифрової трансформації освіти.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

2.1 Організаційні аспекти проведення емпіричного дослідження

Методика «Вивчення шкільної мотивації» дає змогу оцінити рівень мотивації учнів за кількома ключовими критеріями: 1) особистісне значення навчальної діяльності для школяра; 2) здатність до постановки цілей; 3) орієнтація навчальної мотивації (пізнавальна чи соціальна). Даний інструмент містить п'ять основних компонентів мотивації та дозволяє встановити взаємозв'язки між ними: усвідомлення особистісної значущості навчання, домінуючі мотиви (пізнавальні чи соціальні, внутрішні чи зовнішні, спрямованість на досягнення успіху чи уникнення невдач), наявність цілей, вираженість провідних мотивів у поведінці, а також емоційне ставлення до навчання.

Процес діагностики за методикою передбачає виконання учнями 18 тверджень, які стосуються їхньої мотивації до навчання. Кожне твердження має кілька варіантів продовження, з яких респондент обирає один. Під час проведення дослідження експериментатор забезпечує умови, що сприяють самостійному виконанню завдання, а також контролює фактори, які можуть вплинути на достовірність результатів.

Обробка відповідей здійснюється шляхом зіставлення отриманих варіантів із ключем методики. Перший змістовий блок (твердження 1–3) відображає особистісний сенс навчання. Другий блок (твердження 4–6) дає змогу оцінити здатність до цілепокладання. Третій блок (твердження 7–9) дозволяє визначити спрямованість мотивації.

Кожен варіант відповіді оцінюється відповідною кількістю балів залежно від типу мотивації: зовнішній мотив – 0 балів, ігровий – 1 бал,

орієнтація на оцінку – 2 бали, позиційний мотив – 3 бали, соціальна мотивація – 4 бали, навчальна – 5 балів. Підсумковий рівень мотивації визначається шляхом підрахунку загальної кількості набраних балів, а також можлива оцінка вираженості мотивації окремо за кожним критерієм.

Методика «Структура навчальної мотивації школяра», розроблений М. В. Матюхіною, є інструментом для оцінки рівня та особливостей навчальної мотивації учнів. Ця методика включає 21 твердження, на які респондентам пропонується обрати один із чотирьох варіантів відповідей. Крім загальної мотиваційної складової, опитувальник дозволяє ідентифікувати специфічні чинники, що визначають мотивацію до навчання, серед яких виділяють такі:

1. Пізнавальні мотиви – відображають інтерес до змісту навчального матеріалу та самого процесу навчання. Учень прагне оволодіти новими знаннями, розвивати навички, самостійно виокремлювати цікаві закономірності, аналізувати теоретичні основи та ключові концепції.

2. Комунікативні мотиви – пов'язані з бажанням зайняти певну позицію у взаємодії з однолітками та вчителями, отримати їхнє схвалення й авторитет у соціальному середовищі.

3. Емоційні мотиви – відображають прагнення отримувати знання для суспільного блага, відчуття відповідальності та усвідомлення важливості навчання як соціальної необхідності.

4. Мотив саморозвитку – проявляється у зацікавленості як самим процесом, так і результатами навчальної діяльності. Учень прагне до самовдосконалення, розвитку особистих здібностей і компетенцій, активно шукає рішення навчальних завдань.

5. Позиція школяра – передбачає орієнтацію на оволодіння методами самостійного здобуття знань, розвиток навичок наукового пізнання, саморегуляції та раціональної організації навчальної діяльності.

6. Мотив досягнення – характеризується прагненням до успіху, постановкою конкретних цілей і активним залученням у процес їх

досягнення, вибором ефективних стратегій для реалізації власних навчальних завдань.

7. Зовнішні мотиви – включають орієнтацію на заохочення чи уникнення покарання. Учень може виконувати навчальні завдання через соціальний тиск, прагнення отримати високу оцінку, завоювати повагу однолітків або схвалення дорослих.

Ця методика дозволяє не лише діагностувати рівень навчальної мотивації школярів, а й визначити домінуючі мотиви, що впливають на їхню навчальну активність.

2.2 Інтерпретація та аналіз отриманих результатів дослідження

У межах дослідження особливостей мотивації до навчання в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес було проведено опитування серед учнів із застосуванням методики «Вивчення шкільної мотивації» Н. Лук'янової та Н. Калініної. Дана методика дозволила визначити рівень мотивації учнів за трьома основними критеріями: особистісний зміст навчання, здатність до цілепокладання, спрямованість навчальної мотивації (пізнавальна або соціальна). Проаналізуємо тримані результати серед учнів середніх класів (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Розподіл рівнів мотивації до навчання серед учнів середніх класів

Рівень мотивації	Кількість учнів (n=26)	Відсоток (%)
Дуже високий (70-81 б.)	3	11,5%
Високий (58-69 б.)	6	23,1%
Середній (39-57 б.)	10	38,5%
Знижений (18-38 б.)	5	19,2%
Низький (до 17 б.)	2	7,7%

Ця таблиця відображає загальний рівень мотивації учнів та дозволяє простежити тенденції у їхньому навчальному процесі.

Аналіз отриманих даних показав, що 11,5% учнів (3 особи) продемонстрували дуже високий рівень навчальної мотивації (70–81 б.). Вони характеризуються наявністю стійкого інтересу до навчальної діяльності, високим рівнем усвідомлення особистісної значущості навчання та розвиненими навичками цілепокладання. Їхні мотиви ґрунтуються переважно на внутрішній зацікавленості та орієнтації на досягнення успіху.

До категорії високого рівня мотивації (58–69 б.) було віднесено 23,1% учнів (6 осіб). Ця група демонструє загальну позитивну установку на навчання, здатність до формування навчальних цілей, однак у деяких випадках їхні мотиви можуть бути змішаними, включаючи як внутрішні, так і зовнішні чинники, такі як отримання високих оцінок або соціальне схвалення.

Найбільша частка учнів (38,5%; 10 осіб) виявила середній рівень навчальної мотивації (39–57 б.). Для цієї групи характерний нестабільний інтерес до навчання, ситуативна мотивація, що залежить від конкретних навчальних предметів або вчителів. Хоча вони можуть демонструвати зацікавленість у навчальному процесі, вона часто не є стійкою та може змінюватися під впливом зовнішніх факторів.

Водночас, 19,2% учнів (5 осіб) продемонстрували знижений рівень мотивації (18–38 б.). Вони мають труднощі у встановленні зв'язку між навчальними досягненнями та власними життєвими перспективами. Для цієї групи характерна відсутність чіткої навчальної мети, слабо виражений пізнавальний інтерес, а їхня мотивація здебільшого базується на зовнішніх стимулах.

Нарешті, 7,7% учнів (2 особи) продемонстрували низький рівень навчальної мотивації (до 17 б.). Такі учні практично не виявляють інтересу до навчання, часто мають негативне ставлення до освітнього процесу, а їхні

навчальні зусилля є мінімальними. Вони не бачать особистої цінності у навчанні та орієнтуються переважно на уникнення невдач.

Отримані результати свідчать про значну варіативність рівня мотивації учнів середніх класів, що вимагає подальшого аналізу та розробки диференційованих підходів до підтримки та розвитку мотивації у навчальному процесі. Виявлена наявність значної частки учнів із середнім, зниженим і низьким рівнем навчальної мотивації підкреслює необхідність розробки спеціальних педагогічних та психологічних програм, спрямованих на стимулювання інтересу до навчання та формування стійких внутрішніх мотивів.

Далі представимо аналіз результатів дослідження мотивації до навчання серед старшокласників. Таблиця 2.2 систематизує отримані результати, відображаючи розподіл рівнів мотивації серед старшокласників.

Таблиця 2.2 – Розподіл рівнів мотивації до навчання серед учнів старших класів

Рівень мотивації	Показники мотивації	Сума балів підсумкового рівня мотивації
Дуже високий	5 осіб (23,8%)	70-81
Високий	6 осіб (28,6%)	58-69
Середній	8 осіб (38,1%)	39-57
Знижений	5 осіб (23,8%)	18-38
Низький	2 особи (9,5%)	до 17

Отримані результати свідчать, що серед старшокласників переважає середній рівень мотивації до навчання (38,1%), що вказує на збалансоване поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів навчальної діяльності. Високий рівень мотивації зафіксовано у 28,6% учнів, що засвідчує їхню орієнтацію на успіх та інтерес до навчального процесу. Водночас 23,8% респондентів продемонстрували знижений рівень мотивації, а 9,5% – низький рівень, що

може свідчити про наявність деструктивних факторів, таких як відсутність інтересу до навчання або недостатня залученість.

Представимо аналіз показників за змістовними блоками. Так результати за особистісним змістом навчання показують, що дуже високий рівень особистісного сенсу навчання мають 23,8% старшокласників, що вказує на їхню усвідомлену орієнтацію на навчальну діяльність як засіб досягнення особистісного зростання. Високий рівень зафіксовано у 28,6% учнів, що свідчить про значну значущість навчання у їхньому житті. Середній рівень продемонстрували 33,3% респондентів, що відображає змішаність зовнішніх та внутрішніх мотивів. Знижений і низький рівні (разом 14,3%) вказують на відсутність глибокого особистісного інтересу до навчальної діяльності.

Наступний показник – це здатність до цілепокладання. Тут високий рівень цілепокладання спостерігається у 33,3% учнів, що свідчить про їхню здатність до планування власного професійного шляху та ефективної саморегуляції. 38,1% мають середній рівень, що вказує на нестабільність у формуванні освітніх цілей. Знижений рівень виявлено у 19% учнів, а низький – у 9,5%, що може бути наслідком недостатньої внутрішньої мотивації та впливу зовнішніх чинників.

Звернемо увагу на показник спрямованість навчальної мотивації. Тут переважає пізнавальна спрямованість (42,9%), що свідчить про прагнення до отримання знань як основного мотиву навчальної діяльності. Соціальна спрямованість мотивів (орієнтація на думку оточення та зовнішнє схвалення) характерна для 28,6% респондентів. Змішаний тип мотивації демонструють 28,6% старшокласників, що свідчить про їхню гнучкість у пристосуванні до навчального процесу.

Зважаючи на актуальність цифровізації освітнього процесу, було проаналізовано ставлення учнів до використання штучного інтелекту (ШІ) у навчанні. 66,7% учасників дослідження зазначили, що застосування ШІ-інструментів сприяє підвищенню їхньої навчальної мотивації завдяки

персоналізованому підходу, швидкому доступу до інформації та можливості самостійного контролю знань. Водночас 19% респондентів вважають, що ШІ зменшує їхню особисту включеність у навчальний процес, а 14,3% висловили нейтральне ставлення.

Таким чином, результати дослідження свідчать про домінування середнього рівня навчальної мотивації серед старшокласників із вираженою тенденцією до пізнавальної спрямованості. Використання технологій ШІ в освітньому процесі позитивно впливає на навчальну мотивацію більшості учнів, проте для окремих респондентів існує ризик зниження їхньої самостійної активності. Це свідчить про необхідність збалансованого підходу до впровадження цифрових технологій у навчальний процес, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та їхньої здатності до саморегуляції навчальної діяльності.

Отримані результати по двом вибіркам, дозволили нам здійснити порівняльний аналіз мотивації до навчання серед учнів середніх і старших класів. Зауважимо, що дослідження мотивації до навчання серед учнів середніх і старших класів виявило як спільні тенденції, так і суттєві відмінності у структурі навчальної мотивації. Аналіз отриманих результатів за методикою Н. Лук'янової та Н. Калініної дозволив визначити рівень навчальної мотивації учнів різних вікових груп та оцінити вплив сучасних освітніх тенденцій на формування їхніх навчальних цілей і орієнтацій. Однією з ключових спільних характеристик учнів середніх і старших класів є переважання середнього рівня навчальної мотивації. Так, серед учнів середніх класів середній рівень мотивації продемонстрували 42,3% респондентів, а серед старшокласників – 38,1%. Це свідчить про те, що значна частина учнів має змішану мотивацію, в якій поєднуються як внутрішні, так і зовнішні мотиви.

Також в обох групах простежується тенденція до наявності учнів із високим рівнем мотивації (26,9% серед учнів середніх класів та 28,6% серед старшокласників). Це вказує на наявність стабільного сегмента школярів, для

яких навчання має значну особистісну цінність і які демонструють високий рівень академічної саморегуляції.

Попри загальні тенденції, аналіз рівнів навчальної мотивації виявив суттєві вікові відмінності. Зокрема, серед учнів середніх класів виявлено вищу частку респондентів із дуже високим рівнем мотивації (19,2%), тоді як серед старшокласників цей показник становив 23,8%. Це може свідчити про більшу зацікавленість у навчальній діяльності на початкових етапах формування освітніх цінностей, що поступово змінюється у старшій школі під впливом зростання зовнішніх факторів, таких як вибір майбутньої професії, зовнішнє незалежне оцінювання та професійне самовизначення. Також у старшокласників дещо вища частка учнів із зниженим та низьким рівнями мотивації (23,8% та 9,5% відповідно), порівняно з учнями середніх класів (19,2% та 11,5%). Це може бути пов'язано з підвищеним рівнем академічного навантаження, когнітивною втомою та змінами в структурі навчальних мотивів. Старшокласники можуть частіше відчувати демотивацію, зумовлену зниженням інтересу до стандартних навчальних програм та необхідністю адаптації до вимог дорослого життя.

Порівняльний аналіз свідчить, що рівень навчальної мотивації змінюється з віком: у середній школі спостерігається вищий рівень особистісного сенсу навчання, тоді як у старшій школі посилюється орієнтація на майбутнє та соціальні фактори. Водночас у старшокласників підвищується ризик зниження мотивації через зростаючий тиск і необхідність професійного самовизначення. Сучасні освітні тенденції, зокрема інтеграція штучного інтелекту та цифрових технологій, можуть слугувати як засобом підвищення мотивації, так і фактором зниження особистої залученості у навчальний процес. Це підтверджує необхідність комплексного підходу до розвитку навчальної мотивації, який враховуватиме як когнітивні, так і соціально-психологічні особливості учнів різних вікових груп.

Дослідження навчальної мотивації серед учнів середніх класів за методикою М. В. Матюхіної дало змогу виокремити основні тенденції у структурі їхніх навчальних мотивів. Аналіз показав, що пізнавальні мотиви є вираженими у 46,2% школярів. Це свідчить про наявність у частини учнів стійкого інтересу до навчального матеріалу та самого процесу пізнання, однак для більшості цей мотив не є визначальним.

Водночас комунікативні мотиви, пов'язані з прагненням до соціального схвалення та встановлення позиції в колективі, виявлено у 57,7% учнів. Висока значущість цього показника вказує на те, що навчальна діяльність часто сприймається через призму міжособистісних стосунків, що може як сприяти, так і перешкоджати академічному розвитку залежно від характеру соціальної взаємодії. Дещо нижчий рівень мають емоційні мотиви, які проявилися у 38,5% учнів. Це свідчить про те, що усвідомлення соціальної значущості навчання, відповідальності за освітню діяльність та розуміння необхідності отримання знань не є пріоритетними факторами для більшості школярів.

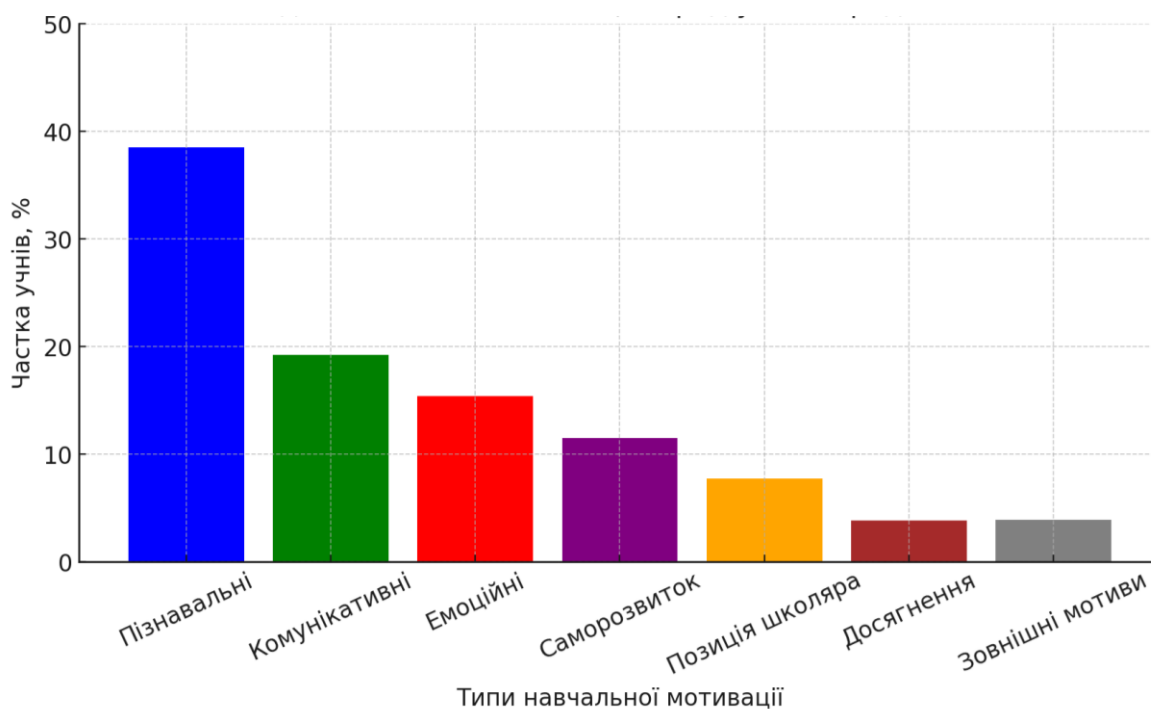

Рисунок 2.1 – Розподіл навчальної мотивації серед учнів середніх класів

Мотив саморозвитку, що передбачає прагнення до вдосконалення власних здібностей, є актуальним для 34,6% учнів. Цей показник відображає

певний рівень внутрішньої мотивації, проте він не є домінуючим, що може вказувати на необхідність додаткового стимулювання індивідуальних навчальних ініціатив.

Ще менш вираженим є орієнтування на позицію школяра, яка відображає інтерес до самостійного здобуття знань та раціональної організації навчального процесу. Цей мотив виявлено у 30,8% учнів, що вказує на потребу формування навичок самостійного навчання та розвитку відповідних стратегій саморегуляції.

Однак мотив досягнення, який передбачає орієнтацію на успіх та активне включення у процес досягнення навчальних цілей, спостерігається у 50,0% учнів. Це демонструє значну частку школярів, які прагнуть отримувати високі результати, однак цей мотив може реалізовуватися як через внутрішнє бажання самореалізації, так і під впливом зовнішніх чинників.

Найвищий показник у структурі мотивації мають зовнішні мотиви, які виявлено у 69,2% учнів. Це свідчить про те, що більшість школярів орієнтовані на зовнішні стимули, такі як оцінки, схвалення або уникнення покарань. Даний фактор може обмежувати розвиток внутрішньої мотивації та самостійності у навчанні.

Таким чином, результати аналізу свідчать про домінування зовнішньої регуляції навчальної діяльності серед учнів середніх класів. Висока залежність від оцінювання та соціального схвалення потребує корекційних педагогічних підходів, спрямованих на стимулювання внутрішньої мотивації, формування стійкого пізнавального інтересу та підвищення самостійності у навчальному процесі.

Дослідження мотиваційної сфери учнів старших класів виявило, що домінуючим фактором у їхній навчальній діяльності є пізнавальні мотиви, які відзначили 46,7% респондентів. Це свідчить про високий рівень зацікавленості у змісті навчального процесу, прагнення до оволодіння новими знаннями, а також бажання розуміти закономірності та

концептуальні засади предметів. Така тенденція відповідає віковим особливостям старшокласників, які активно готуються до майбутнього професійного вибору. Комунікативні мотиви займають друге місце у структурі навчальної мотивації – їх продемонстрували 32% учнів. Вони відображають важливість соціальних контактів, прагнення до визнання серед однолітків і педагогів, що характерно для цього вікового періоду, коли соціальна взаємодія набуває особливого значення.

Емоційна мотивація виявлена у 28% респондентів, що свідчить про усвідомлення соціальної значущості навчання, прагнення бути корисними суспільству та почуття відповідальності за власні досягнення. Проте порівняно з іншими мотивами вона менш виражена, що може бути пов'язано з загальним зниженням соціального інтересу в умовах цифровізації навчання та поширення дистанційних форм освіти.

Мотив саморозвитку є значущим для 37,3% старшокласників, що свідчить про прагнення до вдосконалення власних здібностей, пошук ефективних способів вирішення навчальних завдань та активну участь у процесі самонавчання. Це узгоджується із сучасними тенденціями освіти, що передбачають розвиток автономності та відповідальності за власне навчання.

Позиція школяра як окремих компонент мотиваційної структури є важливою для 24% опитаних. Це означає, що ці учні усвідомлюють значення методів самостійного навчання, раціонального планування освітньої діяльності та необхідності саморегуляції у навчальному процесі.

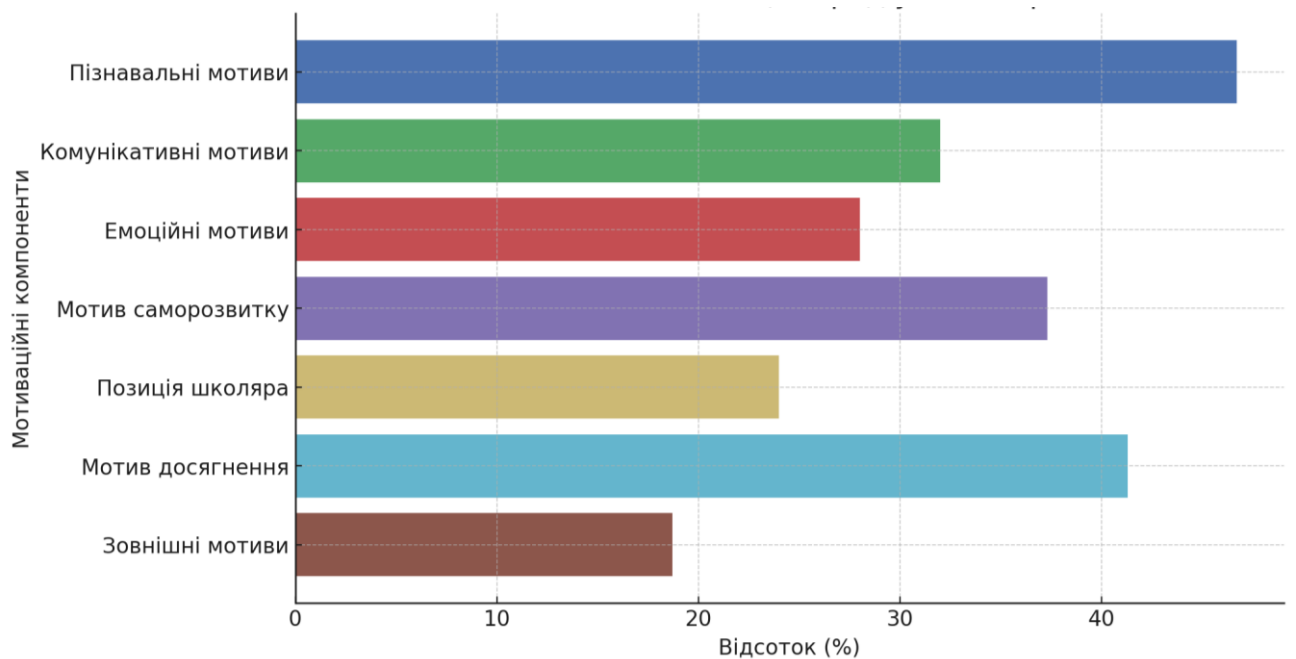

Рисунок 2.2 – Рівень навчальної мотивації серед учнів старших класів

Мотив досягнення демонструє 41,3% респондентів, що підтверджує орієнтацію старшокласників на успіх, активне прагнення до реалізації власних цілей та використання ефективних стратегій для їх досягнення.

Зовнішні мотиви (заохочення, покарання) є найменш вираженими – їх відзначили лише 18,7% учнів. Це свідчить про зниження ролі зовнішнього контролю у процесі навчання старшокласників, що є позитивним показником переходу до внутрішньої мотивації та усвідомленого ставлення до освіти.

Загалом отримані результати демонструють, що у старшокласників переважають внутрішні мотиви навчальної діяльності, зокрема пізнавальні, саморозвитку та досягнення. Це є свідченням високого рівня навчальної автономії та формування стійких освітніх цінностей, що є важливим фактором подальшого академічного та професійного розвитку.

Представимо порівняльний аналіз навчальної мотивації учнів середніх і старших класів. Результати дослідження продемонстрували відмінності у структурі навчальної мотивації між учнями середніх та старших класів, що пояснюється як віковими особливостями, так і зміною навчальних умов.

Учні середніх класів у більшості випадків демонструють домінування пізнавальних мотивів (34,6%), що вказує на їхню природну цікавість до

нового матеріалу та внутрішню мотивацію до навчання. Також значну роль відіграють комунікативні мотиви (19,2%), що свідчить про важливість соціальної взаємодії, схвалення з боку однолітків та вчителів. Мотив саморозвитку (15,4%) також є вагомим фактором, що демонструє прагнення учнів до вдосконалення власних знань та навичок.

Водночас, серед учнів старших класів спостерігається дещо інша картина. Попри те, що пізнавальні мотиви (28,6%) залишаються вагомими, їхній рівень дещо знижується у порівнянні з середніми класами, що може бути пов'язано зі зростаючим навчальним навантаженням. Натомість значно зростає мотив досягнення (21,4%), який є характерним для старшокласників, адже в цьому віці учні починають більше орієнтуватися на успіх, майбутню професійну реалізацію та конкуренцію.

Помітна відмінність простежується також у зовнішніх мотивах (14,3% серед старшокласників проти 11,5% у середніх класах), що може свідчити про вплив очікувань батьків, оцінок та підготовки до майбутнього вступу. Емоційні мотиви (17,9%) у старших класах мають більш виражений характер, що демонструє усвідомлення соціальної відповідальності та важливості навчання у перспективі подальшого життя.

Таким чином, у середніх класах навчальна мотивація формується переважно через пізнавальний інтерес і соціальну взаємодію, тоді як у старших класах зростає роль досягнень, відповідальності та зовнішніх стимулів. Це свідчить про необхідність адаптації освітніх стратегій відповідно до вікових особливостей учнів.

У сучасному освітньому процесі дедалі більшого значення набуває інтеграція технологій штучного інтелекту, що зумовлює необхідність дослідження ставлення учнів до їхнього використання та впливу на мотивацію до навчальної діяльності. Метою цього дослідження стало визначення особливостей ставлення учнів середніх класів до штучного інтелекту в освітньому процесі, а також аналіз його впливу на рівень мотивації до навчання. Під час емпіричного дослідження ми розробили та

застосували опитувальник «Ставлення учнів до використання штучного інтелекту в освітньому процесі та його вплив на мотивацію». Дослідження проводилося шляхом опитування учнів середніх класів, які оцінювали свої відповіді за 5-бальною шкалою, де 1 бал означав повну незгоду, а 5 балів — повну згоду з твердженням. Аналіз отриманих результатів дозволив виокремити кілька основних тенденцій.

По-перше, більшість учнів (68%) висловили позитивне ставлення до впровадження штучного інтелекту в навчальний процес, зазначаючи, що це сприяє підвищенню їхнього інтересу до навчання. Водночас 24% учасників опитування зайняли нейтральну позицію, а 8% висловили негативне ставлення, пояснюючи його побоюванням щодо зниження особистої активності у процесі навчання.

По-друге, аналіз рівня впливу штучного інтелекту на мотивацію до навчання показав, що 60% учнів відзначають зростання інтересу до навчальної діяльності завдяки інтеграції сучасних технологій. Ще 32% респондентів вважають, що використання штучного інтелекту полегшує виконання завдань, однак не впливає на їхню внутрішню мотивацію. Водночас 8% учнів вказали на ризик втрати самостійності у навчанні через доступність готових рішень.

По-третє, 72% учнів зазначили, що використання штучного інтелекту допомагає їм краще засвоювати складні теми завдяки візуалізації та інтерактивним елементам. Проте 20% вважають, що рівень складності навчання не змінюється незалежно від впровадження новітніх технологій, а 8% заявили про відсутність позитивного ефекту від їх використання.

Щодо рівня задоволеності навчальним процесом, 64% респондентів відзначили, що інтеграція штучного інтелекту підвищує їхнє задоволення від навчання, 28% вважають його корисним, але не впливаючим на загальну мотивацію, а 8% висловили занепокоєння щодо можливої заміни традиційного навчання технологіями.

Отримані результати свідчать про загалом позитивне сприйняття учнями середніх класів штучного інтелекту в навчальному процесі. Водночас спостерігається необхідність у ретельному підході до його впровадження, що передбачає збереження балансу між традиційними та інноваційними методами навчання. Зокрема, важливо враховувати ризики, пов'язані зі зниженням самостійної активності учнів, та забезпечувати умови для гармонійного розвитку їхніх навчальних навичок. Результати дослідження можуть слугувати основою для подальшої оптимізації освітнього процесу із застосуванням штучного інтелекту.

Результати аналізу відповідей серед старшокласників свідчать про неоднозначне ставлення учнів до використання ШІ в освіті. 40% респондентів зазначили, що технології ШІ підвищують їхню зацікавленість у навчальному процесі, оскільки сприяють персоналізованому підходу та доступу до додаткових матеріалів. Водночас 30% учнів висловили занепокоєння щодо потенційної втрати навичок критичного мислення через надмірну автоматизацію освітніх завдань.

Аналіз мотиваційних чинників показав, що для 50% учнів основним стимулом використання ШІ є полегшення доступу до знань і можливість швидкого отримання відповідей на запитання. Однак 25% респондентів вважають, що технології можуть призвести до зниження самостійної навчальної активності. Крім того, 35% старшокласників висловили думку, що використання ШІ допомагає краще зрозуміти матеріал, особливо з точних і природничих наук.

Оцінка загального рівня мотивації до навчання показала, що 55% учнів відзначають зростання інтересу до навчальних дисциплін завдяки інтеграції ШІ, тоді як 20% учасників не відчують змін у своїй навчальній мотивації. Лише 25% старшокласників повідомили про зниження мотивації, пояснюючи це недостатньою інтеграцією сучасних технологій у навчальний процес або їхньою надмірною складністю.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що впровадження штучного інтелекту в освітній процес має переважно позитивний вплив на мотивацію учнів, сприяючи персоналізації навчання та підвищенню інтересу до предметів. Водночас, необхідно враховувати можливі ризики, зокрема зниження самостійної когнітивної активності учнів, що потребує подальших досліджень та адаптації педагогічних підходів.

2.3 Рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій

Сучасна освітня система стикається з низкою викликів, серед яких зниження навчальної мотивації учнів, зростання когнітивного навантаження та необхідність адаптації методів викладання до індивідуальних особливостей здобувачів освіти. У зв'язку з цим актуальним є питання використання штучного інтелекту (AI) як засобу оптимізації навчального процесу, що може сприяти підвищенню мотивації учнів. Важливість розробки практичних рекомендацій у цьому напрямку зумовлена необхідністю інтеграції інноваційних технологій в освітній процес задля створення ефективних умов для навчання.

З позицій сучасних теорій мотивації, таких як теорія самодетермінації (Deci & Ryan, 2000), внутрішня мотивація формується через задоволення трьох базових потреб: автономності, компетентності та соціальної взаємодії. Використання AI сприяє їх реалізації завдяки адаптивному навчанню, швидкому зворотному зв'язку та можливості взаємодії з навчальним середовищем у гнучкій формі. Крім того, модель ARCS (Keller, 1987) підкреслює значущість таких факторів, як увага, релевантність, впевненість і задоволення, що можуть бути підсилені через інтерактивні AI-платформи, персоналізовані навчальні плани та елементи гейміфікації.

Традиційні методи навчання нерідко не враховують індивідуальні особливості учнів, що призводить до втрати інтересу до навчального

матеріалу. В умовах цифровізації освітнього простору AI дозволяє адаптувати навчальний контент відповідно до потреб учня, що знижує ризик когнітивного перевантаження та сприяє формуванню самостійності. Впровадження AI-технологій у навчальний процес також є ефективним засобом зменшення рівня стресу, оскільки вони забезпечують можливість роботи у комфортному темпі, запобігаючи перевантаженню та страху перед оцінюванням.

Оптимізація використання AI в освітньому процесі має безпосереднє практичне значення, оскільки сприяє підвищенню ефективності навчання, формуванню навичок самостійного опрацювання матеріалу, усуненню прогалин у знаннях та розвитку цифрової грамотності. Персоналізовані AI-асистенти можуть допомагати учням у плануванні навчального процесу, управлінні часом та формуванні навичок саморефлексії. Крім того, штучний інтелект може забезпечити автоматизований моніторинг прогресу учнів, що дає змогу оперативно реагувати на труднощі та вчасно коригувати навчальну траєкторію.

Таким чином, необхідність розробки рекомендацій щодо оптимального використання AI у навчальному процесі обґрунтовується потенціалом цієї технології для підвищення мотивації учнів, створення сприятливого освітнього середовища та формування в них ключових компетентностей, необхідних для успішного засвоєння знань. Інтеграція штучного інтелекту у навчальні процеси є стратегічно важливим напрямом модернізації сучасної освіти, що забезпечує адаптацію навчальних методів до викликів цифрової епохи.

На основі результатів дослідження ми розробили практичні рекомендації для учнів щодо підвищення мотивації до навчання в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітній процес.

Практичні рекомендації учням

1. Використовуйте персоналізовані AI-асистенти для планування навчання

- Використовуйте штучний інтелект для створення розкладу занять, нагадувань про дедлайни та управління навчальним часом.

- Налаштовуйте алгоритми відповідно до своїх сильних і слабких сторін, щоб отримувати індивідуальні рекомендації щодо навчальних матеріалів.

2. Залучайте AI-платформи для підготовки до занять і самостійного навчання

- Використовуйте інтерактивні платформи, які адаптують навчальний матеріал до вашого рівня знань (наприклад, Coursera, Khan Academy, Duolingo).

- Проходьте тестування через AI-системи, які дають миттєвий зворотний зв'язок і допомагають визначити прогалини у знаннях.

3. Розвивайте навички критичного мислення під час роботи з AI

- Аналізуйте інформацію, отриману від AI, та перевіряйте її достовірність у різних джерелах.

- Використовуйте AI не лише як джерело знань, а й як інструмент для розвитку власних когнітивних здібностей.

4. Залучайте AI до групової роботи та командного навчання

- Використовуйте технології для створення спільних проєктів, обговорень та обміну знаннями з однокласниками.

- Генеруйте ідеї за допомогою AI та застосовуйте їх у практичних завданнях.

5. Використовуйте гейміфіковані платформи для підтримки мотивації

- Проходьте навчальні курси, що включають елементи гри, рейтинги та винагороди (наприклад, Quizlet, Kahoot).

- Встановлюйте власні цілі та змагайтеся із собою чи іншими учнями для підвищення ефективності навчання.

6. Підвищуйте цифрову грамотність та навички саморегуляції

- Вчіться працювати з AI-технологіями, щоб бути готовими до цифрових викликів майбутнього.

- Регулюйте час використання AI у навчанні, щоб уникати інформаційного перевантаження.

7. Застосовуйте AI для розвитку творчого мислення

- Використовуйте генеративний AI для створення креативних текстів, дизайнів та інших творчих завдань.

- Розвивайте власний стиль і не покладайтеся виключно на алгоритми при виконанні творчих робіт.

8. Формуйте звичку до саморефлексії за допомогою AI

- Використовуйте AI-аналітику для оцінки власного прогресу та визначення навчальних стратегій.

- Регулярно аналізуйте свої результати та коригуйте підхід до навчання.

Застосування цих рекомендацій допоможе учням ефективно використовувати можливості штучного інтелекту для підвищення мотивації та оптимізації навчального процесу.

Пропозиції щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій

1. Розвиток цифрової грамотності та інформаційної безпеки

- Навчати учнів навичкам критичного мислення при роботі з AI, щоб вони могли аналізувати достовірність інформації.

- Розробити програми з кібербезпеки, щоб учні розуміли ризики онлайн-комунікації та захищали свої особисті дані.

2. Формування здорових навчальних звичок та саморегуляції

- Навчати учнів ефективно управляти навчальним навантаженням, поєднуючи використання AI з традиційними методами навчання.

- Впроваджувати техніки тайм-менеджменту, щоб уникати перевантаження інформацією та розумового виснаження.

3. Забезпечення психологічної підтримки в умовах цифрового навчання

- Організувати регулярні зустрічі з психологами, де учні можуть обговорювати виклики, пов'язані з технологіями.
- Запровадити практики майндфулнесу та емоційного розвантаження для зниження стресу та збереження концентрації.

4. Сприяння живій соціалізації та командній роботі

- Підтримувати баланс між онлайн-навчанням та живим спілкуванням, створюючи умови для взаємодії між учнями.
- Включати групові проекти, що потребують особистої взаємодії, щоб розвивати комунікативні навички та емоційний інтелект.

5. Попередження залежності від технологій

- Навчати учнів усвідомленому використанню цифрових ресурсів та встановлювати обмеження на екранний час.
- Створювати шкільні ініціативи, що заохочують фізичну активність та відпочинок без гаджетів.

6. Індивідуалізація освітнього процесу з урахуванням психологічних особливостей

- Впроваджувати адаптивні навчальні програми, що враховують різні когнітивні стилі та рівні стресостійкості учнів.
- Використовувати AI для створення персоналізованих рекомендацій щодо навчання та підтримки емоційного стану.

Ці пропозиції допоможуть учням зберігати психологічну рівновагу, адаптуватися до змін в освітньому процесі та максимально ефективно використовувати технології для розвитку та самореалізації.

Висновки до розділу. Проведене емпіричне дослідження дозволило оцінити особливості мотивації до навчання учнів середніх і старших класів в умовах активного впровадження штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес.

Представлено організаційні аспекти дослідження, зокрема вибірку, методологічні основи та інструментарій. Дослідження охопило учнів середніх і старших класів, що дозволило виявити вікові особливості мотивації. Використання методик дослідження спрямованості особистості та рівня мотивації до навчання дало змогу отримати комплексне уявлення про структуру мотивації в умовах цифрової освіти.

Проведено детальний аналіз та інтерпретацію результатів дослідження. Встановлено, що учні середніх класів демонструють переважно зовнішню мотивацію, зокрема орієнтацію на соціальне схвалення та оцінки. У старших класах спостерігається зростання внутрішньої мотивації, що проявляється у підвищеній зацікавленості до навчання через перспективи майбутньої професійної реалізації. Водночас цифрове середовище має амбівалентний вплив: з одного боку, воно сприяє персоналізації та інтерактивності навчання, а з іншого — може знижувати самостійну пізнавальну активність через надмірну автоматизацію процесу здобуття знань.

Сформульовано рекомендації щодо підтримки психологічного благополуччя учнів під час інтеграції новітніх технологій у навчання. Наголошено на необхідності балансування між використанням цифрових ресурсів та традиційними формами навчальної діяльності, розвитку критичного мислення та медіаграмотності. Окрему увагу приділено створенню сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі та підтримці мотиваційних стратегій, орієнтованих на самореалізацію учнів.

Таким чином, результати емпіричного дослідження підтвердили важливість врахування психологічних аспектів інтеграції ШІ в освіту. Використання новітніх технологій має бути спрямоване на посилення внутрішньої мотивації учнів та забезпечення їхнього психологічного комфорту, що сприятиме ефективному та гармонійному розвитку особистості в умовах цифрової трансформації освіти.

ВИСНОВКИ

1. У процесі виконання першого завдання було здійснено аналіз теоретичних підходів до поняття та сутності мотивації в психологічній літературі, що дозволило визначити її як багатовимірний феномен, який безпосередньо впливає на рівень залученості учнів у навчальний процес і їхню академічну успішність. Розгляд різних психологічних концепцій свідчить про наявність декількох підходів до пояснення механізмів формування та розвитку навчальної мотивації. Біхевіористичний підхід трактує мотивацію як реакцію на зовнішні стимули, що формуються під впливом системи винагород і покарань. Когнітивний підхід, у свою чергу, акцентує увагу на внутрішніх когнітивних процесах, зокрема на рівні самооцінки, очікуваннях успіху та усвідомленні значущості навчальної діяльності. Гуманістичний підхід розглядає мотивацію через призму прагнення до самореалізації, розкриття особистісного потенціалу та формування індивідуальних ціннісних орієнтацій у навчанні.

Дослідження мотивації як ключового чинника успішності навчальної діяльності свідчить про її вагомий роль у процесі засвоєння знань. Високий рівень навчальної мотивації корелює з підвищеною когнітивною активністю, здатністю до саморегуляції, формуванням ефективних навчальних стратегій, розвитком пізнавальної ініціативи та наполегливості у досягненні академічних цілей. Водночас особливої уваги потребує проблема підтримки внутрішньої мотивації, оскільки саме вона є основним чинником довготривалого навчального успіху та особистісного розвитку учня.

Таким чином, мотивація виступає центральним механізмом навчальної діяльності, визначаючи не лише ефективність засвоєння знань, а й формування навичок самостійного та відповідального навчання. Розуміння механізмів мотивації є важливим для створення оптимальних умов освітнього процесу, спрямованих на розвиток стійкого інтересу до навчання,

формування самостійності та відповідальності учнів за власну освітню траєкторію.

2. Визначено особливості навчальної мотивації учнів середніх і старших класів в умовах. Аналіз отриманих результатів засвідчив наявність суттєвих відмінностей у мотиваційних тенденціях серед учнів середніх та старших класів:

- Учні середніх класів демонструють високу орієнтацію на зовнішню мотивацію (68%), що проявляється у прагненні отримати позитивну оцінку, схвалення вчителів та батьків. Водночас їхній рівень внутрішньої мотивації є нижчим (32%), що пояснюється недостатньою автономністю у навчальній діяльності.

- Учні старших класів, навпаки, проявляють вищий рівень внутрішньої мотивації (54%), оскільки навчання для них стає засобом самореалізації та професійного зростання. Проте зовнішня мотивація залишається важливим фактором (46%), особливо у контексті підготовки до ЗНО та вступу до закладів вищої освіти.

Щодо використання ІІІ в освітньому процесі, було встановлено, що 72% учнів середніх класів відзначають підвищення зацікавленості навчальним матеріалом при використанні інтерактивних технологій ІІІ. 60% старшокласників вважають, що ІІІ може допомогти у розвитку самостійності та критичного мислення. Водночас, близько 35% учнів зазначають ризики зниження самостійності мислення через надмірну залежність від технологій.

Отримані результати підтверджують, що інтеграція ІІІ в освітній процес справді може сприяти підвищенню навчальної мотивації учнів, проте ефективність його застосування залежить від вікових особливостей учнів та рівня розвитку їхньої автономності у навчанні. Учні середніх класів більше орієнтуються на зовнішні стимули та демонструють вищу зацікавленість до інтерактивного навчання, тоді як старшокласники розглядають ІІІ як інструмент для самостійного розвитку.

3. Розвиток цифрових технологій, зокрема інтеграція штучного інтелекту в освітній процес, має значний вплив на психологічне благополуччя учнів. З одного боку, використання ШІ сприяє персоналізації навчання, підвищенню його ефективності та мотивації. З іншого – може викликати психологічну напругу, зниження особистісної автономності та когнітивного навантаження через необхідність швидкої адаптації до цифрового середовища.

Розроблені рекомендації спрямовані на забезпечення емоційної рівноваги учнів та підтримку їхньої психологічної стійкості в умовах інтеграції новітніх технологій. Зокрема, важливим аспектом є розвиток цифрової грамотності, що дозволяє зменшити стрес від використання ШІ, формування навичок критичного мислення для оцінки інформації та саморегуляції навчального процесу. Крім того, варто приділяти увагу підтримці соціальних зв'язків і традиційних методів навчання, які сприяють гармонійному розвитку особистості.

Таким чином, для збереження психологічного благополуччя учнів у цифровому освітньому середовищі необхідно впроваджувати комплексний підхід, що включає адаптивні освітні методики, емоційну підтримку та розвиток особистісних ресурсів. Це сприятиме підвищенню стресостійкості, емоційного комфорту та загальної ефективності навчальної діяльності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Баранов, О. А. Визначення терміну “штучний інтелект”. *Інформація і право*, 2023, 1 (44): 32-49.
2. Великанова, М. М. (2020). Штучний інтелект: Правові проблеми та ризики. *Вісник Національної академії правових наук України*, 27(4), 220–238. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2020_27_4_15
3. Власюк О. П., Степаненко О. К., Приходькіна Н. О. Вплив штучного інтелекту та інформаційних технологій на мобільну освіту та навчання майбутнього. *Академічні візії*. 2023. № 26.
4. Гнатюк О.В. Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної початкової школи / О.В. Гнатюк // Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПНУ. Київ, 2020. С. 88-93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://lib.iitta.gov.ua/722411/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>
5. Грущенко С.І. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності // уклад.С. І. Грущенко; вступ. ст. та бібліогр. ред. Т. І. Неудачиної; відп. ред. О. Г. Коробкіна. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2019. 40 с.
6. Гуралюк А. Г. Штучний інтелект як інноваційна інформаційна технологія у педагогічних дослідженнях (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*. 2023. Випуск 18. С. 67–79.
7. Гуржій А. М., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л. *Мультимедійні технології та засоби навчання : навчальний посібник ; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.*
8. Деменєва О.Б. Формування позитивної мотивації учіння учнів молодних класів. / О.Б. Деменєва // *Наукова думка сучасності і майбутнього: Матеріали всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції: (м.*

Дніпро, 27 листопада-7 грудня 2017р.). у 2 т. – Дніпро: НМ, 2017.– Т. 1. – С. 37-39.

9. Докучина Т. О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. Педагогічна освіта: теорія і практика, 2011, 8: 32-37.

10. Драч, І., Петроє, О., Бородієнко, О., Регейло, І., Базелюк, О., Базелюк, Н., & Слободянюк, О. (2023). Використання штучного інтелекту у вищій освіті. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, 15, 66-82. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-15-66-82>

11. Заєць В. С. Мотивація навчальної діяльності молодших школярів як психолого-педагогічна проблема. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 березня 2020 р.). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч.1. С. 71–74.

12. Зелінська Л. Підвищення знань молодших школярів шляхом мотивації навчальної діяльності / Л. Зелінська // *Актуальні питання гуманітарних наук*. Серія: Педагогіка. – 2014.– №. 8. – С. 228-232.

13. Захарчук Т. П.; Строкач Л. М. Психологічні особливості мотивації учбової діяльності сучасних старшокласників. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*, 2012, 39: 103-109.

14. Іванова Ю. Мотивація як чинник успішного формування навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Післядипломна освіта в Україні*. 2016.№ 1.– С.34-37

15. Кабацька О. В., Шамшик О. П., Подковирофф Н. Т. С. Використання технологій штучного інтелекту в процесі навчання і викладання у вищій освіті. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11 (17). С. 719–735.

16. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

17. Каткова, Т. Г. (2020). Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. *Право і суспільство*, 6, 46-55.
18. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів. *Відкритий урок*. 2006. № 2. С. 33–40.
19. Мариніна І. В., Гудовсек, О. А. Особливості мотивації навчання молодших школярів. Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в контексті підготовки педагогів початкової ланки освіти, 2016, 193-195.
20. Мар'єнко, М., & Коваленко, В. (2023). Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*, 38 (1), 48–53.
21. Мельник, А. В. (2023). Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (7 квітня 2023 р.)*, 250-253.
22. Мініч, Л. В.; Благодаренко, Л. Ю. Особливості формування мотивації учнів основної школи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*, 2010, 16: 37-39.
23. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Освітній портал: ОР.уа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/motivaciya-yak-faktor-pidvischennya-navchalnoyi-uspishnosti-molodshihshkolyariv>.
24. Певень, К., Хміль, Н., Макогончук, Н. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. 11(29), 306-316.
25. Погореленко А. К. Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, 2018, 32: 22-27.
26. Присенко В. Мотивація до навчання. *Завуч*. 2011. № 6. С.21–22.

27. Психологічна енциклопедія / авт.-упор. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
28. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія / Н. В. Пророк, Л. О. Кондратенко, Л. М. Манилова та ін. ; за ред. Н. В. Пророк. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.
29. Пчелянський Д. П.; Воїнова С. А. Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Automation of technological and business processes*, 2019, 11.3: 59-64.
30. Руда Н. Л. Врахування мотиваційних теорій як основа ефективного навчання. Модернізація вищої освіти України: історія, досвід, перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 9–11 лист. 2004 р.). Київ : Наук.-метод. центр вищої освіти МОН України, 2005. С. 171–178.
31. Сікора Я. Б., Марчук Н. А., Нестеров В. Ф. Технології майбутнього: роль штучного інтелекту у персоналізованому навчанні. Наука і техніка сьогодні: серії: право, економіка, педагогіка, техніка, фізико-математичні науки. 2024. № 1(29). С. 526–537.
32. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. Лозова, Г. Троцько. 2-е вид., випр. і доп. Харків : Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди : ОВС, 2002. 400 с
33. Черненко Н. І. Штучний інтелект в управлінні персоналом. *Таврійський науковий вісник. серія: економіка*, 2022, 12: 76-83.
34. Чорней І. Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 165.
35. Шаров, С. В. (2023). Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. *Українські студії в європейському контексті*, 6, 136-144.
36. Шишкіна, М., & Носенко, Ю. (2023). Перспективні технології з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних

кадрів. *Фізико-математична освіта*, 38(1), 66-71. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-010>

37. Яценко, О. І. (2023). Технології штучного інтелекту: основні напрямки впровадження в освітній процес закладу вищої освіти. *Scientific research in the modern world: Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference*, м. Toronto (24–26 серп. 2023 р.), 252–257.

38. Bearman, M., Ryan, J., & Ajjawi, R. (2022). Discourses of Artificial Intelligence in higher education: A critical literature review. *Higher Education*. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00937-2>

39. Crompton, H., & Burke, D. (2023). Artificial Intelligence in higher education: The state of the field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1). <https://doi.org/10.1186/s41239-023-00392-8>

40. High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. (2019, April 8). Ethics guidelines for trustworthy AI. European Commission. URL: <https://digitalstrategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>

41. Metz, C. (2023). The Godfather of A.I.' Leaves Google and Warns of Danger Ahead. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/01/technology/ai-google-chatbot-engineer-quits-hinton.html>

42. Ouyang, F., Zheng, L., & Jiao, P. (2022). Artificial Intelligence in Online Higher Education: A systematic review of empirical research from 2011 to 2020. *Education and Information Technologies*, 27(6), 7893-7925. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-10925-9>

43. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. UNESCO. 2021. 44 p.

44. Ungerer, L., & Slade, S. (2022). Ethical Considerations of Artificial Intelligence in Learning Analytics in Distance Education Contexts. In P. Prinsloo, S. Slade, M. Khalil (Eds.), *Learning Analytics in Open and Distributed Learning: Potential and Challenges*. Singapore: Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-19-0786-9_8

